

V PRIHODNJI ŠTEVILKI BOMO
OBJAVILI:

MISLI O AKTUALNI SLOVENSKI
KULTURNI PROBLEMATIKI KOT
PRISPEVEK K DISKUSIJI, KI SE JE
ZAČELA OB ČLANKU
MISKA KRANJCA

»KAM PELJE TA POT?«

O PABLU PICASSU

MED SEMESTRALNIMI POČITNICA-
MI »TRIBUNA« NE BO
IZHAJALA. PAČ PA IZIDE
KASNEJE DVOJNA ŠTEVILKA

TRIBUNA, list ljubljanskih študentov. Izda-
ja Zveza študentov Jugoslavije. Urojuje
uredniški odbor, zanj: Miloš Mikeln, Naslov
uredništva in uprave: Ljubljana, Kongresni
trg 11/I. Tekoči račun pri KB 601-90332-24.
Cena števila 10 dinarjev, letna naročnina
120 dinarjev. Rokopisov ne vračamo. — Ro-
tacijski tisk Tiskarne Toneta Tomšiča,
Ljubljana.

Ljubljana 18. januarja 1952

Leto I. Štev. 4 Cena 10 din

tribuna

LIST LJUBLJANSKIH ŠTUDENTOV

V TEJ ŠTEVILKI
JE ZAČEL IZHAJATI
V PODLISTKU ROMAN
ERICH MARIA
REMARQUE:
NA ZAHODU NIČ NOVEGA
KI BO V CELOTI IZSEL
DO KONCA MAJA

V študentskih menzah in domovih namesto znižanja zvišanje cen

ŠTUDENTSKE MENZE IN DOMOVI NAJ BODO

socialne ustanove in ne gospodarska podjetja!

ČE BI UPOŠTEVALI PREDLOGE ŠTUDENSKIH KOMISIJ,
DO ZVIŠANJA NE BI PRISLO — DIREKCIJA MENZ IN DO-
MOV V RAZPUSTU — ŠTUDENSKI ODBORI PREVZEMAJO
URPAVO MENZ IN DOMOV

Predolgo, da se osnujejo študen-
ski upravni odbori, je Svet za kulturo
in prosveto sprejel. O sestavi in po-
oblastilih teh odborov smo poročali
že v drugi številki našega lista.
Predlog čaka samo še odobritev s
strani Sveta za zakonodajo in iz-
gradnjo ljudske oblasti, da dobi ta-
ko zakonsko moč. Študentsko živ-
ljenje pa je prehitelo to formalno
pot. Upravni odbori že poslujejo in
se tudi že aktivno udeležujejo pri
likvidaciji Direkcije domov in menz.
V svojem delu so upravni odbori
naleteli na velike težave. Pri izva-
janju predlogov ekonomske komisi-
je in študentov se je namreč poka-
zalo, da so ovire mnogo večje, kot
smo pričakovali. Pred vsem je pro-
blematično vprašanje odpusta od-
višnega personala. Predpisi delovne-
ga prava namreč predvidevajo, da
mora podjetje, oziroma ustanova po
odpustu še določeno dobo vzdrževati
uslužbenca, če ne dobi zaposlitve.
Take rešitve študentje ne žele.
Zato je konferenca predlagala za-
stopniku Sveta za kulturo in pro-
sveto tov. načelniku Tušku, naj
Svet najde primerno zaposlitev za
odpuščene uslužbence in naj jih pre-
mesti. Tov. načelnik se je s tem
predlogom strinjal. Študentje so so-
glasni v zahtevi, da poda Direkcija
domov in menz ob likvidaciji teme-
ljit obračun o dosedanjem delu in
poslovanju, saj študente to vpraša-
nje neposredno zanima, ker gre tu
za gospodarjenje z denarjem, ki je
bil v obliki subvencij namenjen za
izboljšanje prehrane in življenjskih
pogojev študentov. Menze in domovi
bodo odslej poslovali samostojno. V
zvezi s tem se pojavlja resno vpra-
šanje, kako razdeliti dosedanja
obratni kapital Direkcije na posa-
mezne nove nastale samostojne
enote. Obratni kapital pa je za po-
slovanje teh ustanov nujno potre-
ben.

Državno gospodarsko podjetje ali
socialna ustanova?

Dosedaj je Direkcija domov in
menz delovala kot državno gospo-
darsko podjetje. Tako poslovanje
nosi vse karakteristike razpolaganja
s finančnimi sredstvi po gospodar-
skem načinu in je plačevanje usluž-
bencev odvisno od uspeha podjetja.
Ta način je logično v nasprotju z
namenom podjetja. Če samo subven-
cioniranje je dajalo študentskim do-
movom in menzam povsem drug
značaj. Predlog, naj poslujejo štu-
dentski domovi in menze kot social-
ne ustanove, je bil splošno osvo-
jen. Študentski domovi in menze
se lahko obračajo na razne forume
za pomoč s finančnimi sredstvi in
lahko podpro težnjo študentov po
obnovitvi subvencij.

Zakaj so se podražile študentske
menze?

Študentje so dosedaj pokazali za
gospodarske ukrepe naše vlade ved-
no razumevanje. Razumemo tudi ob-
jektivne težave pri upravljanju do-
mov in menz. Nerazumljiva pa je
nova podražitev hrane. Nerazumlji-
va je tem bolj, ker doslej še nikjer
niso upoštevali predlogov ekonom-
ske komisije in so pogosto padali
celo očitki na njeno delo. Uradne
izjave tolmačijo podražitev s tem,
da so ukinjene subvencije iz držav-
nega proračuna in da morajo iz
plačil študentov plačati nadomestek
za bone, ki jih prejema družinski
člani uslužbencev. Ponovno poudar-

jamo, da bi podražitev imela manj-
ši obseg ali pa bi je sploh ne bilo,
če bi upoštevali predloge študen-
ske ekonomske komisije.

Uspehi študentske Samopomoči

Odbor Samopomoči je uvidel, da
so študentje sami premalo prispe-
vali, zato je naredil načrt, ki pred-
videva honorarno zaposlitev štu-
dentov, preskrbovanje instrukcij in
drugih virov zaslužkov. Poleg tega
je imel odbor še več znatnih uspe-
hov, ki jih navajamo.

Odbor Samopomoči se je povezal
z Mestnim ljudskim odborom in
Predsedstvom vlade, kjer je naletel
na popolno razumevanje in podporo.
Na prošnje za sprejem študentov
na brezplačno prehrano je od skup-
no 75 menz in restavracij v Ljubl-
ljani pozitivno odgovorilo 35, ki so
dale na razpolago 99 mest za brez-

Osnovan je klub študentov žurnalistov

Uredništvo TRIBUNE je v
okviru Zveze študentov osno-
valo klub študentov žurnali-
stov. Namen tega kluba je
združiti vse študente, ki se
ukvarjajo z novinarstvom in
na ta način pridobiti čim več
sodelavcev za TRIBUNO. Čla-
nom kluba bodo v klubskem
prostoru na razpolago domači
in tuji časopisi in revije; klub
bo organiziral tudi pre-
davanja in diskusije o raznih
aktualnih vprašanjih; pred-
vsem pa bo njegova naloga,
zbrati vse študente, ki bi ho-
teli sodelovati v TRIBUNI in
jim nuditi čim ugodnejše po-
goje za delo.

Člani kluba lahko postanejo
vsi študentje ljubljanske Uni-
verze, Visokih šol in Akade-
mij, ki so člani Zveze študen-
tov Jugoslavije. Prijave
sprejema uredništvo TRIBU-
NE, Univerza, I. nadstropje,
vsak dan od 11 do 12. Klub-
ska soba je na provizoriju
Ljudske tehnike, Lepi pot (za
zgradbo rajona IV).

VPRAŠANJA PRVEGA LETNIKA

1. Centralni problem letnika je
način selekcije, ki po mnenju štu-
dentov ne dosegata namenjenega cilja.
Ne upošteva se, da prihajajo štu-
dentje iz periferije v Ljubljano, kakor
tudi da je prehod iz srednje na visoko
šolo velika izprememba načina dela.
Nujno je potrebno določeno razdobje,
da se študent znajde v novih življen-
skih pogojih (menza, stanovanje),
kakor tudi zato da se orientira v delu
na fakulteti. Na partijski konferenci
je to poudaril prof. dr. Lavrič, ko je
omnil, da je prvi letnik na fakulteti
potreben največje pažnje predvsem
zato, ker rabi novinec najmanj tri
mesece, da se vzvihi v nove razmere.

Študentje so mnenja, da so kon-
trolni kolokviji v zimskem semestru
primerni, vendar naj ne odločajo o
tem, ali je študent v dveh in pol me-
secah pokazal dovolj sposobnosti za
medicinski študij. Znan je primer to-

plačno prehrano študentov s celo-
dnevni obrokom in še šest mest s
polovičnim obrokom, to je samo ko-
silo ali samo večerja. Razen tega se
hrani v 3 menzah Ljubljane še deset
študentov, ki so jih te sprejele že
popreje samoiniciativno ali pa s
posredovanjem MK KPS.

Posebno skrb je odbor Samopo-
moči posvetil študentom, ki so ali
pa so bili bolni na pljučih. Stopil je
v stik s predsednikom Sveta za
ljudsko zdravstvo in socialno po-
litiko pri MLO, tov. dr. Ravnihar-
jem glede potrebnega hranjenja v
dnevni sanatoriju TBC. Tovariš
dr. Ravnihar je odredil, da se pri
dnevni sanatoriju osnuje komisija,
ki je sestavljajo predstavniki Sveta
za zdravstvo, 1 zdravnik, predstavi-
nik menze in predsednik abonentov.
Komisija bo pregledala prošnje štu-
dentov in na podlagi priporočil o-
dbora Samopomoči podeljevala pre-
hrano brezplačno ali pa po znižanih
cenah. V tem sanatoriju se bo hra-
nilo približno deset tovarišev. Reše-
vanje prošenj je v teku.

Iz zgoraj navedenega je razvidno,
da se hrani v vseh menzah in domo-
vih brezplačno 122 tovarišev, kar
znaša mesečno v finalnih pokazate-
ljih upoštevajoč prehrano v menzi
povprečno na 2300 dinarjev, skupaj
280.600 dinarjev.

Poleg brezplačne prehrane je Sa-
mopomoč podelila štiri denarne
podpore v zelo nujnih primerih v
višini 3530 dinarjev. V mesecu ja-
nuarju je bilo vloženih 131 prošenj
za brezplačno prehrano, od tega je
bilo pozitivno rešenih 112, odbitih
pa le 19. Odkloniti je bilo treba
prošnje tistih študentov, ki so delno
preskrbljeni z nizkimi štipendijami
in to iz enostavnega razloga,

ker je število prostih mest za brez-
plačno prehrano omejeno.

Pri svojem delu se Samopomoč ni
zadovoljila le z doseženimi uspehi,
temveč je iskala še druge možnosti,
predvsem finančno pomoč potrebnim
študentom. Zaradi večje operativne
samostojnosti in lastnega upravlja-
nja se je obrnila s prošnjami na na-
ša državna gospodarska podjetja,
ustanove in družbene organizacije,
da jo po svojih močeh podprejo z
denarnimi prispevki.

V planu dela za mesec januar ima
Samopomoč še sledeče:

1. organizacijo kulturno umetni-
skih predstav, katerih dohodek bi
bil namenjen za pomoč študentom,
2. da preskrbi po možnosti razne
honorarne službe sposobnim štu-
dom šibkega socialnega stanja,
3. da poskrbi mesta za instrukci-
je, ki jih bo nakazoval odbor Samo-
pomoci sposobnim študentom,
4. da po možnosti preskrbi nekaj
kuriva za najbolj nujne primere,
5. da reši najnujnejša stanovanj-
ska vprašanja študentov,
6. da pri vpisu v letni semester
pobira prostovoljne prispevke.

Nas dopisnik se je obrnil na
predsednika ZSJ ljubljanske univer-
ze in Visokih šol, tov. Ščuko z
vprašanjem, ali se namerava ZSJ
boriti za ponovno subvencioniranje
domov in menz. Tovariš predsednik
je izjavil, da ZSJ vsekakor name-
rava pričeti to akcijo, ker zastopa
stališče, da morajo biti domovi in
menze socialne ustanove, ne pa go-
spodarska podjetja.

RAZGIBANA ŠTUDIJSKA KONFERENCA NA MEDICINI

MEDICINCI PREDLAGAJO

ZA BOLJŠI SISTEM ŠTUDIJA ZA KVALITETNEJŠE DELO

ŠTUDENTJE SO PREOBREMENJENI S ŠTUDIJEM — VEČINA
KOLOKVIJEV NEPOTREBNIH — VZORNO DELO BIOLOŠKEGA
INSTITUTA

Diskusija o študijskih problemih je bila sprožena že na prvi redni
konferenci ZSJ medicine. Tamkaj so tudi sklenili, da bodo sklicali
poseben sestanek vseh študentov in na njem obravnavali samo študij-
ska vprašanja. Sestanek je bil 10. t. m. zvečer v patološki predavalnici.

Besede: »Že šest let sem na medicini, takega sestanka pa še nisem
doživel«, ki jih je izrekel marsikdo po konferenci, najbolje ocenjujejo
sestaneke. Do zadnjega kotička nabita predavalnica in številni disku-
tanti, ki so živahno razpravljali o vseh vprašanjih medicinskega študija,
da si komaj sledil iznesenim problemom in predlogom: skratka kon-
ferenca, ki lahko služi za vzor, kako se naj razvija delo Zveze
študentov.

Prinašamo obširno poročilo iz večerne debate, ločeno po posamez-
nih letnikih in zaključni predlog.

varša, ki je bil ob semestru izklju-
čen, po raznih prošnjah pa mu je
le uspelo ostati na fakulteti; v junij-
skem roku je bil po ocenah peti naj-
boljši študent letnika. Smatramo, da
naj bodo samo izpiti pravi kriterij za
selekcijo, kajti šele ob koncu leta se
lahko oceni resnost študentov.

Pri vsem tem je treba upoštevati
težke ekonomske razmere večine štu-

dentov, ki so pri sedanjem načinu
selekcije najbolj prizadeti. Statistike
so pokazale, da so ob semestru od-
padli predvsem študenti, ki živijo v
težjih socialnih pogojih in zlasti štu-
dentje iz podeželja, odkoder se na-
vadno črpa najboljši študentski kader.
Mislimi je treba tudi na to, da je štu-
dent, ki je postavljen v zimskem se-
(Nadaljevanje na 2. strani)

Predlog študentov MVS

1. Izpiti.

Kot že omenjeno, naj bi se
izpiti po prvem rigorozu po-
lagali po dogovoru s profe-
sorji. V prvem in drugem let-
niku bi bil zaželen med pre-
davanji in izpitnim terminom
vsaj enomesečen presledek.
Izpiti naj bodo ustmeni, javni,
s standardnim kriterijem. Pri
pismenih izpitih se ni in se ne
more doseči potrebna objek-
tivnost. Ustmeni izpiti se z
ozirom na število prijavljen-
cev lahko vrše, saj so se vršili
tudi preje, ko je bilo kandi-
datov znatno več. Vsak del
izpita, praktični ali teoretični,
ki je uspešno opravljen, naj
bo priznan (kemija, biologija,
anatomija, farmakologija in
drugi).

2. Kolokviji.

Želimo odpravo vseh izpit-
nih kolokvijev. V kolikor so
potrebni za kontakt s preda-
vateljem, naj stopijo na nji-
hovo mesto seminarji. V kol-
likor bodo še obstojali ko-
lokviji (anatomija), naj ne
vplivajo na frekvenco.

3. Učbeniki.

Zlasti v prvem letniku naj
predavatelji svetujejo štu-
dom primerno študijsko litera-
turo. Na fiziki n. pr. je bilo
navedeno število tuje slov-
stvo, vendar med navedenimi
avtorji ni bilo Nachtigala, iz
katerega, kakor so opazili
študentje, je črpala večina iz-
pitnih vprašanj.

Prav tako bi bilo zaželeno,
da predavatelji svoja preda-
vanja zberejo in izdajo kot
osnovo in orientacijo za študij
predmeta. Še bolj potrebni so
priročniki za vaje. Vaje, vsaj
nekateri, bi bile morda uspeš-
nejše, če bi se vršile bolj zgo-
ščeno v določenih obdobjih,
ne pa razvlečeno skozi vse
leto (fizika). Vaje naj gredo
vzporedno s predavanji.

4. Asistenti.

Ponekod se opaža neaka-
demski odnos asistentov do
študentov na vajah. Menimo,
da kritika strokovnega znanja
pred pacientom ni uместna.

5. Pieteta do paci-
entov.

Zdi se nam potrebno, da bi
začeli misliti na to, da bi štu-
dentje posejali klinična pre-
davanja v belih haljah, kar
bi imelo vsekakor na paciente
ugodnejši vpliv. Ker imamo
samo po eno haljo, sami tega
praktično ne moremo izvesti,
zato prosimo, da nam pri tem
na kakšen način pomaga usta-
nova.

Gornje predlagamo v dobri
veri, da na ta način prispeva-
mo svoj del k splošnemu iz-
boljšanju študijskega sistema
in dvigu kvalitete strokovne-
ga znanja. Hvaležni smo svo-
jim predavateljem za ves
trud, ki ga imajo z nami,
oprostijo pa naj nam, če smo
zastopali svoje študentsko
stališče.

Zavedamo se velikega na-
predka naše fakultete po voj-
ni, ki je izraz skrbi naše obla-
sti za razvoj visokih šol in
rezultat vztrajnega in požr-
tvovalnega dela naših učite-
ljev, zato jim bomo skušali
pokazati svojo hvaležnost z
resničnim znanjem pri izpiti-
h. Študentje Medicinske
visoke šole

MEDICINCI PREDLAGAJO

SPREMENBE V STUDIJSKEM SISTEMU

mestru na cesto, izgubil nekaj mesecev do ponovnega vpisa na drugo fakulteto. Če je bila dosedaj selekcija ob semestru nujno potrebna zaradi pomanjkanja prostorov institucij, to v letošnjem letu ne more biti vzrok, ker je bilo vpisanih samo določeno število študentov, ki so sedaj na vajah primerno razporejeni. Nepravilno se nam zdi tudi stalno odklanjanje novincev, češ da je to pri nas že tradicija.

2. V zvezi z načinom predavanja in vaj v prvem letniku so dali starejši študentje več pripomb.

FIZIKA

Obisk predavanj je relativno slabši, ker študentje težko sledijo tehnemu izvajanju in pogrešajo v njih medicinski karakter. Vaje iz fizike jemljejo študentom največ časa; smatramo, da se z natančnostjo 4., 5. al. celo 6. decimalke in skrajno pedantnim risanjem krivulj, ki jih zahteva protokol, ni mogoče naučiti fizikalnih osnov mikroskopa, rentgena, UKV aparatur, kar vse pogrešamo pazneje, ko vstopamo v klinične predmete in v prakso. Ne zd se nam potrebna neskončna vrsta integralnih računov, tehnični vidiki turbinskih temeljev in podobno. Če je namen vsega tega vzgoja k natančnosti, bi se je lahko prav tako učili v izbranih poglavjih fizike za medicince, kar bi nam vsekakor bolj koristilo.

Zelo srednješkolski in ozek je način spravevanja in kontroliranja na vajah ter ocenjevanje študentov s plusi, vprašaji in klicaji; pa tudi odnos nižjega vzgojnega kadra do študentov ni vedno korekten.

KEMIJA

Predavanja docenta so zelo primerna, posebno ker občutimo, da v njih resnično zasledimo svoj cilj: vzgojiti ne kemika temveč dati splošno znanje kemije v okviru, ki je potreben zdravniku in medicincu. Želimo, da bi bilo le, da bi nam predaval več organske kemije (ves letni semester). Ker je predavalnica velika in neakustična; pomeni za predavatelja dvurno predavanje silen napor, naprošamo merodajne, da pomagajo predavatelju in nam z ožvocijem.

Demonstratorji na kemijskih vajah niso študentje medicine in ne razumejo mlajših kolegov. Nasprotno, večkrat občutimo, da je njihov odnos nemišljen in celo ciničen, kar se ne ujema z akademskim odnosom do študenta, pa čeprav samo prvoletnikom.

BIOLOGIJA

Študentje so soglasno izjavili, da ves biološki institut stremi za tem, da bi na čimbolj pristopen način omogočil študentu obvladati gradivo. Prizadevnost asistentov in demonstratorjev je vzorna in res akademska.

ZELEZNIŠKA

Študent pred blagajno na jubilejnim kolodvoru:
»Mesečno karto za Ljubljano-Polje, prosim!«
»Trenutek, da pogledam novo tarifo. To je ... dinarjev tristo in še...«
»Oprostite, ne kupujem vlaka...«

ZIVAHEN SESTANK STANOVALK ŠTUDENTSKEGA NASELJA

BUREN VEČER

Predčerašnjim, 15. I. 1952, je bil na študentskem naselju sestanek študentk stanovalk naselja. Sestanek se je pričel ob osmih zvečer in je trajal do trideset naenajst. Karakteristično za odnos oseba do stanovalke je dejstvo, da je izmed 13 uslužbenecv Doma visokošolski bila na sestanku navzoča samo upravnica.

Ob začetku sestanka je podala poročilo predsednica Študentskega sveta, tovarišica Olga Čretnik. Tov. predsednica je omenila, da je o najbolj perečih vprašanjih Študentski svet razpravljal že oktobra 1951 in dal v zvezi s tem Svetu za kulturo in prosveto tele predloge: 1. Ekonom Jugovič (trimo-grede omenjame da lov. Jugovič živi v domu pet (5) sob in ima razen brezplačnega stanovanja še brezplačno ostalo oskrbo — kurjavo, razsvetljavo itd. — uredništvo) naj se odpusti in preseli iz doma. Nastavljen je bil za menzo, kar pa menze v Domu ni, je nepotreben. 2. Stanarina se naj zniža od 350.— na 300.— dinarjev. 3. En vrtar se naj odpusti in bodo namesto njegove opravljale službo dežurne študentke. 4. Dovoljlo se naj obisk. 5. Kavcija se naj z 300.— na 200.— dinarjev. Svet za kulturo in prosveto je ugodil samo zadnjemu predlogu, ostali pred-

KAJ TEŽI DRUGI LETNIK

Smatramo, da je ta letnik s študijem preobremenjen. Kontinuirano delo prekinjajo stalni kolokviji. Nujno bi bilo, da se vsi kolokviji ukinejo, razen iz anatomije, ki pa naj ne vpliva na frekvenco. Za lažjo razporeditev študija obširnih izpitnih snovi in temeljitejšo pripravo naj bo dana možnost polagati anatomijo že od marca dalje.

Predlagamo tudi sprostitev študija v tem smislu, da se izpiti prvega rigorosa polagajo do konca petega semestra. Na ta način se študentu omogoči samostojnejša razporeditev časa, temeljitejša priprava na izpiti, s tem pa se tudi prepreči kampanjski študij in sedaj že nekako obilgatno povratništvo. Od prvega rigorosa dalje naj ne bo vpisovanje v semester vezano na že položene izpite. Izpitni roki v višjih semestrih naj bodo svobodni, to je po dogovoru med študentom in profesorjem, sami izpiti pa naj predpostavljajo dobro znanje in s tem jamčijo za nivo strokovnega znanja.

KAKO JE S TRETJIM LETNIKOM

Želimo, da bi odpadli vsi kolokviji, razen iz neizpitnih predmetov. Saj je izpit sam zadosten dokaz, kako je študent sledil predavanjem in vajam. V zvezi s propedeutiko kliničnih predmetov naj se uvede več praktičnega dela, da bi vse osnove in preiskavne metode res dobro obvladali.

Ker se polaga patologija šele v četrtem letniku, je večina študentov

S četrtega na prvo meslo

DOBRA IGRA IN MNOGO SRECE LUSK NA PRVESTVU II. ZVEZNE LIGE

»Favoriti ste — to so nam govorili vsi, pred odhodom na prvestvo II. zvezne lige v Pančevo. Čeprav smo se otepali tega nevarnega občutka, pa nas je vendar naše moštvo, sestavljeno iz 2 mojsrskih kandidatov in 6 prvokategorikov, navdajalo z občutkom nepremagljivosti. Nemajhno vlogo za naše »favoritstvo« so imeli tudi naši dosednji uspehi, ki smo jih nanaizali od naše ustanovitve v marcu 1950 pa do danes že kar lepo vrsto: s 1/2 točke prednosti smo lani osvojili oblastno in republiško moštveno prvenstvo, da bi potem v Skoplju za las delili 2 — 3. mesto z »Borecem« iz Čabka s 43 1/2 točkami in zaradi slabšega rezultata na prvih 4 deskah ostali člani 2. zvezne lige, premagali smo reprezentanco Trsta in graške univerze iz 12, itd.

Medtem se je moštvo okrepilo z novimi močmi in tudi v celoti napredovalo. Torej — bi li moramo napredovati?

In kako smo v resnici igrali? Ne bi mogli reči, da slabo, pa tudi dobro ne, saj se je marsikatera dobljena partija spreminila v remis ali pa celo v poraz. Nasprotniki so z nami igrali: na remis mi pa po nepotrebnem na zmago, na 1. mesto. Rezultat tega je bilo naslednje stanje pred odločilnim zadnjim kolom: »Borac« (Čačak) 19 1/2, »I. Kurjaček« (Pančevo) 19, »Radniček« (Kragujevac) 18, LUSK 17 1/2, »Student« (Skoplje) 16 1/2 in »Cetinje« (Cetinje) 5 1/2, kar pika, da smo izgubili že vse izgleda na 1. mesto.

Vendar je bilo zadnje kolo zredno dramatično in je terjalo od nas vseh vrhano mero živcev. Spustili smo se v brezupen boj z makedonskim študenti, da bi osvojili vsaj čimboljše

mnenja, naj se prenesejo vaje iz tretjega v četrti letnik, ko ima slušatelj že dovolj teoretične podlage.

MNEJNA ČETRTEGA IN PETEGA LETNIKA

Kolokvije naj bi polagali samo iz neizpitnih predmetov. Dosedaj je bilo praktično nemogoče obiskovati vsa predvidena predavanja in vaje ter poleg tega uspešno polagati izpite.

Ker nam je znano, da fakultetni svet pripravlja preureditev učnega načrta, ki bi sorazmerno obremenil vse letnike, se ob študijskih vprašanjih višjih letnikov niso mnogo ustavljali. Prosiijo pa profesorski svet, da bi jih s svojimi učnimi načrti čim prej seznanili. Želeli bi te stvari prediskutirati in morda dodati še s svoje strani kakšen stven predlog.

Iz na konferenci iznečen h težnji študentov posameznih letnikov je delovno predsedstvo izdelalo okvirnen predlog, petih točk, ki vsebuje želje študentov medicine glede študija na Medicinski visoki šoli.

OBVESTILA

V petek, dne 18. januarja 1952 bo sestanek podpredsednikov združenj vseh fakultet ob 13.30 uri v prostorih Zveze študentov ljubljanske univerze.

Dne 25. I. m. bo sestanek predsednikov v istih prostorih in ob istem času.

meslo. Toda medtem so Črnogorci, ki so jih vsi prejeli nasprotniki, med njimi tudi mi, premagali s 6 1/2 : 1 1/2. Že sigurnemu prvaku »Radničemu« s pravo črnogorsko zagrizenostjo odvzeli točko za točko in ga koncu koncev zmagali s 4 1/2 : 3 1/2. Tako smo dobili rahlo upanje, seveda če premagamo »Studenta« s 6 1/2 : 1 1/2. Počasi smo tudi mi nazaj točko za točko in končno nabrali skupaj 24 točk. Sedaj je o prvem mestu odločil rezultat med vodiloma na tabeli. Po 8-urni igri (igrali smo brez prekinitve) je mojster Longer premagal 1 desko »Borca« mojster, kond. Majstoroviča in s tem izenačil na 4 : 4, mi pa smo s 1/2 točke prednosti pred »Borcem« in 1 točko pred »I. Kurjačkim« osvojili 1. mesto in s tem postal člani 1. zvezne lige.

V našem moštvo so zelo dobro igrali: ing. Cisar St., Ribarič M., Grošek B. in Vrhovec S., pa tudi ostali so se trudili in borili za vsako točko. Pred moštvo je sedaj najvažnejša naloga, da se temeljito pripravi za prvestvo I. zvezne lige, ki bo v juliju v Beogradu, da bi tam med najboljšimi šahovskimi klubi Jugoslavije čim dostojneje zastopali našo univerzo in slovenski šah.

D. Bržez

VES TRUD DOSLEJ ZASTONJ — ŠTUDIJ SLAVISTIKE TRAJA PRAKTIČNO 5 LET

Bodo študijski načrti na slavistiki kdaj urejeni?

DVE LETI SE SLAVISTI ZASTONJ BORIJU ZA REALEN UČNI NAČRT — TA PREDLOG, PO VRSTNEM REDU DEVETI, JE TOKRAT NA POTI DO NAJVIŠJE INSTANCE V BEOGRAD PRINAŠAMO BISTVENE ODSTAVKE PREDLOGA

Snov, ki jo mora študent slavistike absolvirati pred diplomiranjem, lahko razdelimo v tri večje skupine: književnost, jezikoslovje in pomožne vede. Te tri glavne skupine so bile pri vseh dosedanjih učnih načrtih, ki so nastali po I. 1945, razbite v kopico tzv. delnih izpitov. To je bilo storjeno z namenom, da se omogoči stalen nadzor nad študijsko marljivostjo in sposobnostjo študenta. Ta nadzor je bil sicer delno dosežen, a na tak način, da je bil onemogočen vsak pravi univerzitetni študij.

Tak način študija seveda popolnoma onemogoča vsak resen kontinuiran študij vse do osmega semestra, še bolj pa seveda onemogoča samostojno raziskovanje študenta in s tem v zvezi delo na seminarjih, ki bi morali biti glavna oblika preverjanja pričnosti, samostojnosti in sposobnosti vsakega posameznika. Ta način študija je dalje privedel do tega, da so resni in marljivi ter sposobni študentje sicer polagali vse predpisane delne izpite v določenih rokih, da so pa mogli šele po osmem semestru (ko bi moral že diplomirati) pristopiti h kontinuiranemu študiju, ki je za diplomiranje in izdelavo diplomskega dela seveda nujen. Zato ni študenta, ki bi mogel dovršiti študije pred desetim semestrom, pač pa jih je mnogo, ki bodo morali zavleči študij do konca enajstega semestra. S tem je samo na slavistiki po krivdi nesmiselnih učnih načrtov zapravljenih več kot dvesto (200) študijskih let. Kogar tudi ta številka ne gane, temu pač ni pomoči.

Zaradi vsega navedenega smatra ZŠJ na slavistiki, da je treba spreminiti učne načrte v osnovi, ne pa tako, da se nekaj delnih izpitov ukine, ali pa se jih prestavi več ali manj nesmiselno sem in tja. Smatramo, da mora učni načrt upoštevati gori omenjene tri glavne skupine v našem študiju in da mora obenem omogočiti tudi kontrolo nad študentovo pričnostjo v nižjih semestrih (v višjih je edina pravilna kontrola delo na seminarjih). Zato mislimo, da je potrebno uvesti sistem A in B diplomskega izpita (n. pr. A slovenska književnost, B slovenski jezik), nekdanji C izpit pa naj se porazdeli po posameznih pomožnih vedah v delne izpite od prvega do četrtega semestra. Prav tako smatramo, da je potrebno rok za po-

laganje B izpita premakniti na konec petega semestra. Klavzuri bi bili dve in sicer ena pri B in druga pri A izpitu; d plomsko delo eno in sicer po osmem semestru.

Smatramo, da je nepotrebno in škodljivo vnašanje kakršnih koli drugih pomožnih ved v učni načrt (n. pr. zgodovina, ruski ali kak drug tuj jezik) in sicer iz enostavnega razloga, ker znanje teh stvari v zadostni meri prinese dijak s seboj že iz gimnazije in univerza nikakor ne more biti repetiranje gimnazije. Bolje bi bilo, in na vsak način tudi koristno, če bi se taki predmeti vzeli v poštev pri sprejemnem izpitu za vstop na univerzo.

PO UNIVERZAH SVETA

ANGLIJA: Nedavno je bila pri britanskem zladniku R. A. Butlerju delegacija britanskih univerz, s prošnjo za povečanje dotacij za pomoč študentom. Rezultat dotacij bo objavljen šele marca. Preiskava življenjskih pogojev študentov v Cambridgeu je namreč pokazala, da so se dvignili v zadnjih mesecih izdatki študentov za 10—20%, predvsem za prehrano, perilo, najemnino in študijske tarife. (Varsity)

BELGIJA: Kot kratenje in napad na akademsko svobodo smatra del belgijskih študentov odredbo, da se morajo podvreči študentje državnih univerz rednim zdravniškim pregledom. (La Penne)

Burno debato je sprožila odredba belgijske vlade, da sme kandidat samo štirinast polagati izpit iz enega predmeta. Vlada je bila prisiljena odredbo preklicati. (La Penne)

Planiranje študentov na univerzi v Jeni predvideva porast števila slušateljev od 4000 na 8000 do leta 1954. Že pri sedanjem številu so prostori in predavalnice mnogo premajhni. Vendar plan je plan in SED tre FDJ bodo po sovjetskem vzoru ta problem kaj lahko rešili.

Na zastrupljenju z živorebrnimi parami je obbolela večina diplomantov fizikalno tehničnega inštituta v Dresdenu. Skoro vsi laboratoriji so zastrupljeni z živorebrnimi parami zaradi nepravilnega ravnanja z živorebrnimi črpalkami. Za odpravo tega stanja potrebna joda pa ni.

FINSKA: V Helsinkih so pričeli gastronomski tečaj za študente, ki obvladajo tuje jezike. Ti študentje bodo namreč v času olimpijade zaposleni v turistični stroki, da bi se na ta način dosegla hitra postrežba in oskrba gostov-gledalcev. (Yhtiopilas Lehti)

Luxemburg: V času od 4. do 8. je študentski komite IUYŠ (Mednarodna zveza socialistične mladine) priredil seminar za študente prava. Seminar je bil priključen h konferenci študentskega komiteja IUYŠ, ki je bila 2. in 3. januarja tega leta.

Norveška: Na norveškem collegu za agronomijo bodo sedaj dogradili prvih 16 od 32 predvidenih etažnih stanovanj za poročene študente. Študentska organizacija v Oslu pa ureja otroške vrtnice za otroke študentk.

OBVESTILA

Sedež EKONOMSKO SOCIALNE KOMISIJE pri Univerzitetnem odboru Zveze študentov Jugoslavije ljubljanske Univerze in Visokih šol v kateri delajo

ODBOR SAMOPOMOČI,
REFERAT ZA DOMOVE IN MENZE,
REFERAT ZA ŠTIPENDIJE,
REFERAT ZA POSOJILA,
REFERAT ZA HONORARNE SLUŽBE ŠTUDENTOV

je v poslopiju Rektorata Tehniške Visoke šole, Knaflijeva ul. št. 13, III. nadstropje, soba 37. Zaradi vseh zadev, ki spadata v pristojnost zgoraj navedenih referatov, se naj študentje obračajo na ta naslov OB TORKIH IN ČETRTEKIH MED 12 IN 14 URO.

ŠTUDENTSKA SAMOPOMOČ

obvešča vse študente, ki bi prevzeli razne instrukcije, predavanja in razna druga honorarna dela, da se naj čimprej prijavijo pri Odboru SAMOPOMOČI ZŠJ, meč uradnimi urami.

V naslednji številki

1551

AKADEMSKO GLASILO ZA UNIVERZNA IN JAVNA VPRAŠANJA

Avstrijsko vprašanje nekdanj in danes

Diplomirani študenti in študentke, ki so se po končanem študiju v Avstriji vrtnili v domovino, so se v Avstriji srečali s številnimi težavami. V Avstriji so se srečali s številnimi težavami, ki so jih imeli tudi v domovini. V Avstriji so se srečali s številnimi težavami, ki so jih imeli tudi v domovini.

ZAČNO IZHAJATI ZAPISKI O PREDVOJNEM NAPREDNEM ŠTUDENTSKEM GIBANJU

in prosveto, ki jih je namestil on, študentke pa se z njihovo namestitvijo že prej niso strinjale.

V cel trakti, ki ga je doslej zavzemala uprava (ekonom 5 sob, upravnica 4 sobe in gradbeni magazin 4 sobe) se vselijo študentke, razen v tri sobe, ki ostanejo upravnici. S tem lahko dobi sobe nadaljnjih 20 študentk. Študentke so sklenile, da bo morala upravnica — v služaji, da bi Dom bil gospodarsko podjetej, ki se vzdržuje samo — stanovanje in ostalo oskrbo, ki jo je doslej imela zastoj, p. četvrti: Nemogoče je namreč zadrževati od študentk, ki imajo na vsak način manjše dohodke kot upravno osebo, da bi se njim plačevale stanovanje, kurjavo itd.

Popolna prepoved obiskov, ki je doslej

veljala v Domu visokošolski je nermiselna, nekulturna in absurda. Doslej so bile vse tozadevne zabave študentk odbite. Na tem sestanku pa so študentke sklenile, da so ob sobotah in nedeljah dovoljeni vsi obiski.

Razen teh najbistvenejših vprašanj, ki jih objavljamo, je bilo v diskusiji obravnavanih še mnogo važnih vprašanj, ki vseh zaradi pomanjkanja prostora ne moremo navesti. Toda že iz tega je razvidno, da je birokratom — po katerih različno smrdi v Direkciji menz in domov — odklenalo. Študentke so svoje zahteve, ki so — poudarjamo — bile enkrat — upravičene, postavile jasno in nakazovale pravilne in pametne rešitve raznih vprašanj, ki jih Direkcija doslej sploh ni hotela obravnavati.

Erich Maria Remarque, s pravim imenom Kramer, se je rodil 22. 6. 1898, v Osnabrücku. Po prvi svetovni vojni je nekaj časa sodeloval pri Scherlovih založbi. Pozneje se je za krajšo dobo posvetil učiteljskemu poklicu, sedaj živi v Ameriki. Leta 1929, je s svojim pacifističnim romanom »Im Westen nichts Neues«, prvim delom trilogije, (Im Westen nichts Neues; Der Weg zurück; Drei Kameraden) želi velik uspeh. Že nekaj let po prvi izdaji je to delo bilo prevedeno v 26 jezikov. Remarque nam je predstavil v neuluzionistični stvarnosti človeka, ki je izročen nizkemu, groznemu, na mislih ubožnemu svetu.

Ta knjiga naj ne bo obtožba, še manj spoznanje; naj samo poizkusi poročati o generaciji, ki jo je strla vojna, — čeprav se je umaknila granatam, ko so ji bile namenjene.

I.

Ležimo devet kilometrov za fronto. Včeraj so nas zamenjali. Zdaj so naši železci polni belega fižola in govejega mesa; sili smo in zadovoljni. Celo za večerjo je lahko vsak prejel poln dodatek, razen tega dvojni obrok kruha in klobas, — to zaleže. Kaj takega že dolgo ne pomnimo. Kuhinjski pes z rdečo paradižno glavo je naravnost vsiljeval hrano. Vsakega, ki je šel mimo, je vabil z zajemalko in mu navrgel krepek zalogaj. Ves je obupan, ker ne ve, kako naj izprazni svoj golažkanon¹. Tjaden in Müller sta iztaknila dva umivalnika in sta jih pustila napolniti do roba; za rezervo. Tjaden dela to iz požrečnosti, Müller iz previdnosti. Kam Tjaden daje, je vsem uganka, kajti je in ostane suhi haring.

Najvažnejše pa je, da smo prejeli dvojni obrok tobaka; vsak deset cigar, dvajset cigaret in dva komada žvečilnega tobaka. To je zelo pošteno. Svoj žvečilni tobak sem zamenjal s Katerzinskim za cigarete in tako sem imel štirideset komadov. To že zadostuje za en dan.

Vendar nam to obdarovanje praviloma ni pripadalo. Prusi niso tako darežljivi. Posredi je bila neka pomota.

Pred štirinajstimi dnevi smo morali v prednje linije, kot zamenjava. Na našem odseku je bilo še dokaj mirno in naš furier² je zato prejel za dan naše vrnitve običajno količino žveča in je v naprej poskrbel za stopetdeset mož močno kompanije. Toda zadnjega dne je bilo pri nas presenetljivo mnogo dolgih cevi³ in debelih drobecv. Angleška artilerija je stalno tolkla po naših položajih, tako da smo imeli velike izgube in smo se vrnili le z osemdesetimi možmi.

Prispeli smo ponoči in se takoj vrgli na ležišča, da se najprej pošteno naspimo, kajti Katerzinsky ima prav: vsa zaveda z vojno ne bi bila strašna, če bi imeli vsaj več spanja. Sprejaj pa s tem ni nič in vedno po štirinajst dni je vendar dolga deba.

Že je bilo poldne, ko so se prvi od nas privlekli iz barak. Pol ure kasneje je vsak pograbil svojo menažno posodo in zbrali smo se pred golažmaro⁴, ki je mastno in tečno dišala. Na čelu so bili vsesekakor najbolj lačni: mali Albert Kropp, ki nam najjasneje misli in je zato šele deseter; — Müller, ki še vedno vlač⁵ šolske knjige s seboj in sanja o »zrednih«⁶ vrstih; med kanonado guli fizikalne zakone; — Leer, ki ma polno brado in goji veliko ljubezen do deklice iz oficirskih bordelov. S prigo je dokazoval, da so z armadnim poveljem zadolžene nositi svilene srajce in se pri gostih od kapetana naprej morajo okopati; — kot četrti jaz, Paul Bäumer. Vsi štirje 19 let stari, vsi štirje smo odšli iz istega razreda na fronto.

Tesno za nami naš prijatelj. Tjaden, suhi klun⁷ četr. enake starosti kot mi; največji požerni kompanije. Vitek sede k jestvini in vstane debel kot nosna uš; — Haie Westhus, enake starosti, šotar, ki je lahko skr⁸l v dlani komis in vprašal: uganite, kaj imam v pesti; — Detering, kmet, ki je mislil le na svojo domačijo in ženo; — in končno Stanislaw Katerzinsky, vodja naše skupine, žilav, prekanjen, zvit, star štirideset let, z obrazom kot zemlja, modrih oč⁹, povešenih ramen in s čudovito slutnjo za težek zrak, dobro hrano in lepa kritja.

Naša skupina je tvorila čelo repa pred golažkanono. Postajali smo nestrpni, kajti nič hudega sluteči kuhar je še vedno stal in čakal.

Končno mu je zaklical Katerzinsky: »No, Henrik, daj, odprži tvojo mesno kamro! Saj vidiš, da je fižol že mehak.« Zaspano je zmajal z glavo. »Najprej morate biti vsi na mestu.«

Tjaden je zarežal. »Vsi smo tu.« Podoficir se ni ničesar opazil. »To bi vam prijalo! Kje pa so drugi?«

»Tj. danes ne bodo od tebe eskrbovani. Vojaška bolnica in množičen grob.«

Kuhinjski pes je bil potr¹⁰, ko je zvedel za dejstva. Zmajal je. »In jaz sem skuhal za stopetdeset mož.«

Kropp ga je dregnil med rebra. »Potem bomo končno enkrat siti. No, začni.«

Nenadoma je Tjaden spreletelo razsvetljenje. Njegov ošiljeni, mišji obraz je vidno zažarel, oč¹¹ so se zožile od prekanjenosti, ličnice so trzale in pristopil je bliže. »Človek božji, potem si dobil tud kruha za stopetdeset mož, kaj ne?«

Podoficir je pokimal zmeden in duševno odsojen. Tjaden ga je zgrabil za suknjo. »In klobase tudi?«

Paradžna glava je ponovno pokimal. Tjadnova usta so drgetala. »Tobak tudi?«

»Da vse.«

Tjaden se je žareč ogledal. »Grom in strela, to se pravi imeti srečo. To je potem vse za nas. Vsak dobi — čakajte malo — dejansko, točno dvojni obrok.«

Zdaj pa je Paradižnik ponovno oživel in pojasnil: »To ne gre.«

Med tem smo se tudi mi razg¹²ali in smo pritisnili naprej. »Zakaj naj bi to ne šlo, Korenček?« je vprašal Katerzinsky.

»Kar je za stopetdeset mož, ne more biti za osemdeset.«

»Ti bomo že pokazali, je zarenčal Müller.

»S hrano bi še nekako šlo, toda ostale obroke lahko izdam le za osemdeset mož, je vstrajal Paradižnik.

Katerzinsky se je razburil. »B: rad bi zamenjan, kajne? Ti nisi prejel provijanta za osemdeset mož, temveč za 2. kompanijo, razumeš. To boš izdal! 2. kompanija smo mi!«

Približali smo se mu na doseg. Nihče ga ni maral. Že večkrat je zakrivil, da smo dobili v jarek hrano prepozno in mrzlo, kajti pri slabem topniškem ognju si s svojim kotlom ni upal dovolj približati, tako da so fantje, ki so odšli po hrano imeli dosti daljšo pot, kot od ostalih kompanij. V tem oziru je bil Buleke od 1. kompanije boljši fant. B: je sicer tolst kot jazbec, toda privlekel je, če je bilo potrebno, posodo prav v prve linije.

Bili smo ravno prav razporeženi za pretep, ko se je pojavil vodja naše kompanije. Poznal me je za vzrok prepira in samo dejal: »Da, včeraj smo imeli velike izgube —«

Nato je pogledal v kotel. »Izgleda, da je fižol dober.«

Paradižnik je prikimal. »Kuhan je v masti z mesom.«

Poročnik nas je pogledal. Vedel je kaj mislimo; tudi drugače je vedel različne stvari, kajti med nami je zrasel, ko je prišel kot podoficir h kompaniji. Še enkrat je odkril kotel in poduhal. Odhajaje je dejal: »Tudi meni prinesite poln krožnik. Obroke bodo vsi razdeljeni. Prišli nam bodo prav.«

Paradižnik je napravil neumen obraz. Tjaden je plesal okrog njega.

»To ti nič ne škoduje. Ponaša se, kot da mu pripada prehranjevalni urad. Začni že, ti stari debeluhar in pazi, da se ne ušteješ!«

»Obesi se!« je pihal Paradižnik. Bil je ves iz sebe, kajti to je bilo preveč za njegov razum; ni več mogel doumeti sveta. In kot da bi hotel pokazati, da mu je vseeno, je razdelil prostovoljno še vsakemu po pol funta umetnega medu.

Danes je res dober dan. Celo pošta je prispela, skoraj vsak je prejel nekaj pism in časopise. Vlečemo se na travnik za barakami. Kropp ima pod roko okrogel pokrov od sode za margarino.

Na desnem robu travnika je zgrajena velika skupna latrina, pokrita, trdna uta. Toda to je nekaj za rekrute, ki se še niso naučili izvleči prednosti iz vsake stvari. Mi iščemo nekaj boljšega. Povsod stojijo razstreseni zaboji v enak namen; so štirikotni, čisti, narejeni iz lesa, spodaj odbiti, z brezhibnim prijetnim sedežem. Ob straneh so ročke, da jih lahko prenašamo.

Po tri skupaj postavimo v krog in udobno zavzamemo mesta, od koder pred pretekotom dveh ur ne bomo vstali.

Spominjam se, kako smo se spočetka kot rekruti v kasarni sramovali, ko smo morali uporabljati skupno latrino. Nobenih vrat; dvajset mož sedi kot v vlak. Pregledaš jih lahko z enim pogledom; — vojak naj bo pač vedno pod nadzorstvom.

Medtem smo se naučili mnogo več kot premagovati ta majhen sram. Ščasoma smo se sprijaznili, še z vse drugačnimi stvarmi.

Tu zunaj pa je naravnost užitek. Ne vem, zakaj smo se preje teh stvari sramovali, saj so prav tako naravne kot jesti in piti. Ne bi bilo treba izgubljati besed o tem, če bi te stvari ne grale tako važne vloge in bi nam vse to ne bilo novo — ostalim je to že davno samo po sebi umevno.

Roman v nadaljevanjih

FRICH MARIA REMARQUE:

NA ZAHODU NIČ NOVEGA

(PREVEDEL: J. K.)

Vojak globlje dojema želedec in prebavo, kot ostali ljudje. V tem so zapopadene tri četrtine njegovega besednega zaklada; in kakor izraz najvišje sreče, tako tudi najglobljega razočaranja ima v tem korenito prispodobo. Nemogoče se je na drug način tako kratko in jasno izražati. Naše družine in učitelji bodo prijetno iznenadeni, če pridemo domov; toda ne moremo si kaj, tukaj je to univerzalna govorica.

Za nas so vsi ti postopki zaradi prisiljene javnosti ponovno dobili videz nedolžnosti. Še več: za nas so tako razumljivi, da so zaradi prijetnega opravljanja enako vredni, kot lepo izpeljan, pred bombami varen prostor brez podstavkov. Za kvante vseh vrst ni zastoj nastala »latrine parola«; To so prostori klepetavega zdušja in nadomestek za mizo pri komisu¹.

Trenutno se počutimo bolj prijetno, kot v še tako luksuznih straniščih z belimi kahlami. Tam je lahko samo higienično, tukaj pa je lepo.

To so čudovite ure brez razmišljanja. Nad nami je plavo nebo. Na obzorju v sivo svetlo očarjeni, rumeni baloni in beli oblaki proliletskih izstrelkov. Včasih poletijo visoko, kot snopje, če zasledujejo letalo.

Le kot oddaljeno neurje slišimo votlo grmenje fronte. Čmrliji, ki nas obletavajo, ga že preglušijo.

Obdaja nas cvetoča livada. Nežni vršički trave se zibljejo, kapusovi belini nas obletavajo in krožijo v mehkem, toplem vetru poznega poletja; mi beremo pisma in časopise, kadimo in odlagamo čepice poleg sebe. Veter se igra z našimi lasmi, igra se z našimi besedami in mislimi.

Trije zaboji stojijo sredi svetlikajočega, rdečega maka. Pokrov margarinskega sode smo pokčili na naša kolena. Tako imamo dobro podlago za igranje skata. Kropp ima pri sebi karte. Po vsakem »null — ouvert«² vložimo partijo šeberanša. Tako bi lahko večno sedeli.

Zvoki harmonike se slišijo sem od barak. Včasih odložimo karte in se spogledamo. Nato nekdo pripomne: »Otroci — —«, ali »to bi se lahko slabo izteklo —« in za trenutek utonemo v molk. V nas je močno zadržano občutje, vsakdo ga čuti. Tu ni potrebno dosti besedi. Kako lahko bi bilo, da bi danes ne sedeli na naših zabojih, kajti bilo je vražje blizu.

In zato je vse novo in sveže — rdeči mak in dobra hrana, cigarete in poletni veter.

Kropp vpraša: »Je kdo izmed vas še videl pozneje Kemmericha?«

»Pri Sv. Jožefu leži«, odgovorim.

Müller se zdi, da ima prestreljeno stegno; dobra odpustnica.

Sklenil smo, da ga popoldan obiščemo.

Kropp izvleče pismo. »Kantorek vas pozdravlja.«

Smeji se, Müller odvže cigareto in reče: »Želel bi, da bi bil tukaj.«

Kantorek je bil naš učitelj, strog, majhen mož, v s'vem površniku ošiljen; ga mišjeja obraz. Ima približno enak izgled, kot podoficir H. Immler³, »strah Klosterberga«. Sicer je komično, da nesrečo sveta povzročajo mali ljudje, ki so dosti bolj energični in neznosni kot veliki, v oddelkih sem se vedno varoval, da bi prišel v stik z malimi vodji kompanij; so večnoma prekleli mučitelji.

Kantorek nam je med telovadnimi urami tako dolgo prigovarjal, dokler se ni celotni razred pod njegovim vodstvom javil okrajni komandi.

Še sedaj ga vidim pred seboj, kako je pobliževal na nas skozi svoja očala in z zanosnim glasom vprašal: »Vi greste vendar z nami tovarš⁴?«

Ti vzgojitelji imajo svoja čustva čisto pripravljena v žepih, saj jih tudi vsako uro razdajajo. Toda o tem takrat še nismo razmišljali.

Vendar je nekdo izmed nas omahoval in se nam ni hotel pridružiti. To je bil Jože Behm, debel, dobrodušen fant. Končno se je pustil pregovoriti, drugače bi se bil onemogočil. Morda so bili mnogi enakih misli. Toda nihče se mu ni upal pridružiti, kajti beseda »strahpetec«⁵ so ti celo starši v tem času hitro vždeli. Ljudje pač niso imeli prave predstave o tem, kar je pridel. Najbolj trezni so bili pravzaprav ubogi in prepresti, takoj spočetka so videli v vojni nesrečo; medtem ko premožnejši n'so vedeli kam naj gredo z veseljem, čeprav bi lahko posledice že preje doželi.

Katerzinsky trdi, da je temu kriva izobrazba, ki jih dela abetne. In kar Kant. izreče, je dobro pretehtal.

Čudno, Behm je padel med prvimi. Pri nekem spopadu ga je zadela krogla v oči. Misli smo, da je mrtev in smo ga pustili ležati. S seboj ga nismo mogli vzeti, kajti zaradi protinapada smo se morali hitro umakniti. Popoldne smo zaslišali njegove krike in videli smo, kako se je plazil naokoli. Prvotno je zgubil zavest. Ker ni videl in je divjal zaradi bolečin, ni uporabljal kritja, tako da so ga z nasprotni strani ustrelili, še predno bi se mu kdo od naših lahko približal, da bi ga odnesel.

Kantoreka sicer ne moremo spravljati s tem v zvezo; — kje bi bil svet, če bi to smatrali za krivdo. Saj je bilo na ti soče Kantorekov, ki so bili prepričani, da so se na lagoden način najboljše oddolžili.

Prav v tem je bil za nas njihov bankrot.

Morali bi nas osemnajstletnike usmerjati in voditi v svet doraščanja, v svet dela, dolžnosti, kulture in napredka, v bodočnost. Često smo jih zasmechovali in se norčevali iz njih, toda podzavestno smo jim zaupali. S pojmom avtoritete, katere nosilci so, se je oblikovalo v naših mislih večje dožemanje in človeško znanje. Toda prvi mrtev, ki smo ga videli, je razblinil to prepričanje. In morali smo spoznati, da je bila naša starost bolj poštena kot njihova. Imeli so samo fraze in spret, nost pred nami. Prva kanonada nam je pokazala našo zmoto in pod njo se je zrušil svetovni pogled, ki so nam ga oni posredovali.

Medtem ko so oni še pisali in govorili, smo mi videli: bolnice in umirajoče; — medtem ko so povdarjali službo državi kot največje, smo mi že vedeli, da je strah pred smrtjo še večji. Mi smo postali zaradi tega uporniki, ubežniki, straho, petci — vse te izraze so oni tako lahko uporabljali — ljubili smo svojo domovino, pravtako kot oni in vedno sm⁶ šli junško v napad; — toda sedaj razlikujemo, naenkrat smo spre-gledali. In videli smo, da se je njihov svet razblinil. V hipu smo se znašli na krut način osamljeni — in mi sami moramo to razjasniti.

Predno smo se spravili h Kemmerichu, smo povili njegove stvari. Na poti jih bo gotovo rabil.

V vojaški bolnici je velik promet. D⁷ši kot vedno po karbolu, znoju in potu. V barakah smo se marsičemu privadili, toda tukaj ti vseeno postane slabo. Povpraševali smo po Kemmerichu. Ležal je v dvorani in sprejel nas je s slabotnim izrazom veselja in nemočnega razburjenja. Medtem ko je bil nezavesten, smo mu ukradli uro.

Müller zmaje z glavo: »Saj sem ti vedno dopovedoval, da se tako dobre ure ne jemlje s seboj.«

Müller je svojeglav in gospodovalec. Drugač⁸ bi molčal, kajti vsakdo lahko uvidi, da Kemmerich ne bo zapustil več dvorane. Vseeno je, če bo svojo uro ponovno našel, kvečjemu bi jo lahko poslali domov.

»Kako se počutiš, Franc?« vpraša Kropp.

»Kemmerich klone z glavo. «Saj, nekako, samo te prekleto bolečine, ki jih imam v nogi.«

Gledali smo na njegovo oedejo. Njegova noga leži pod žično oblogo; odeja se na tem mestu debelo boči. Stopil sem Müllerju na nogo, kajti bil bi zmožen Kemmerichu izblechetati, kar so nam bolničarji zunaj zaupali. Kemmerich je brez noge, bil je amputiran.

Izgleda zelo slabo, rumen je in upadel. Na njegovem obrazu so začrtane tuje poteze, ki jih tako dobro poznam, ker smo jih že videli več kot stokrat. To niso več poteze, ampak znaki. Pod kožo ne utripa več življenje, že je prodrlo na rob telesa. Iz stranosti deluje smrt navzven; — oči že obvlada. Tam leži naš tovarš, ki je pred kratkim z nami v lijak ukuhal in pekel konjsko meso; — on je še vedno in vendar ni več on. Njegovo obličje je postalo negotovo, zabrisano, kot fotografska plošča, na kateri sta bila narejena dva posnetka. Celo njegov glas je pepelnat.

Spominjam se, kako smo se takrat odpeljali, njegova mati, dobra debela gospa ga je spremljala na postajo. Neprestano je jekala, njen obraz je bil nabrekli in otekel. Kemmericha je zaradi tega bilo sram, kajti med vsemi je bila najmanj zbrana in se je raztapljala v maščobi in solzah. Pri tem se je obračala name, vedno znova me je prijemala pod roko in me prosila, naj tam zunaj pazim na Francu. Imel je res da obraz otroka in tako mehke kosti, da je po štirih tednih nočnje nahrbtnika dobil ploske noge. Toda kako se lahko na bojišču na koga pazi.

»Ti boš šel domov!« pripomni Kropp. »Na dopust bi moral čakati najmanj še tri do štiri mesece.«

Kemmerich prikimava. Njegovih rok ne morem gledati, blede so kot vosek. Za nohti je nabrana umazanija jarka, ki izgleda kot strup modro-črne barve.

Prišlo mi je na um, da bodo ti nohti rasli še dolgo, ko Kemmerich že davno več ne bo dihaj; rastne kletne rasti. Vidim sliko pred sabo! krivijo se kot svetri in rastejo, rastejo in z njimi vred lasje na razpadajoči lebanji, kot trava iz dobre zemlje, prav kot trava. Kako je to mogoče? —

Müller se sklanja. »Prinesil smo tvoje stvari Franc.«

Kemmerich pokaže z roko. »Dajte jih pod posteljo.«

Müller spravlja stvari pod posteljo. Kemmerich spet navže pogovor na uro. Kako naj ga pomirimo, da ne zbudimo v njem nezaupanja.

Müller izvleče par letalskih škornjev. Lepo angleško obuvalo iz mehkega rumenega usnja, ki sega do kolen in se do vrha zapne z vezalko; zaželeno stvar. Müller se navdušuje nad njimi, pameri jih po podplatih svojih izdelanih čevljev in vpraša: »Boš vzel škornje s seboj, Franc?«

Vsi trije smo isti misli. Tudi če ozdravi lahko uporablja samo enega; zanj so brez pomena. Zdi se nam škoda, da bi v tej situaciji tukaj ostali; bolničarji jih bodo takoj ukradli, čim bo mrtev.

Müller ponovi: »Jih nočeš tukaj pustiti?«

Kemmerich noče. To so njegove najboljše stvari.

»Mi jih lahko zamenjamo,« predlaga Müller. »Tu zunaj pride prav kaj takega.« Kemmerich ne pusti.

Müllerju stopim na nogo; oklevaje položi lepe škornje spet pod posteljo.

Še se pogovarjamo in nato se poslovimo. »Vse dobro, Franc.«

Obljubim mu, da se jutri zopet oglašim. Müller tudi, kajti še vedno misli na škornje in bi rad bil na preži.

Kemmerich stoka, ima vročino. Zunaj prestrčemo nekega bolničarja in ga začnemo pregovarjati, naj da Kemmerichu injekcijo.

Odklone. »Če bi hoteli vsakemu dajati morfi⁹, bi ga morali imeti polne sede.«

»Najbrže oskrbuješ le oficirje?« se vanj jezno obregne Kropp.

Hitro se vmešam in ponudim bolničarju najprej cigareto. Vzame jo. Potem vprašam: »Smeš ti sploh narediti kaj takega?«

Užaljen je. »Zakaj sprašujete, če ne verjamete.«

St snem mu še nekaj cigaret v roko. »Stori nam na ljubo.«

»No, dobro«, prvoli. Kropp gre z njim; ne zaupa mu. Hoče biti navzoč. Čakava ga.

Müller se ponovno domisli škornjev. »Kako brezhbno bi mi pristojali. V teh čelnih si nabiram žulj za žuljem. Kaj meniš, bo zdržal do jutri, do konca službe? Če umre ponoči, potem se lahko obrišem za škornje —«

Albert se vrne. »Si lahko mislite — —?« vpraša.

»Končano«, zaključ¹⁰ Müller.

Vračamo se k barakam. Premišljuje¹¹ o pismu, ki ga moram jutri pisati Kemmerichovi materi. Zebe me, pil bi žganje. Müller trga travo in jo žveči. Mali Kropp nenadoma odvrže svojo cigareto, jo tepta, se ogleduje z zaprepadenim in nezbranim obrazom in iztisaka: »Prekleto blato, to prekleto blato.«

Pomikamo se naprej, dolgo časa. Kropp se je umiril; poznamo to — frontna kolera je, nikomur ne priznane.

Müller ga vpraša: »Kaj ti je pravzaprav pisal Kantorek?«

Smeji se. »Mi naj bi bili železna mladina.«

Vsi trije se jezavo smejimo. Kropp zmerja; srečen je, če govori.

Da, tako mislijo, tako misli stotisoč Kantorekov! Železna mladina. Mladina! In mi vsi smo dvajset let stari. Toda mladi? Mladina? Dolgo je že od tega. Mi smo starci.

(Nadaljevanje prihodnjici)

¹ golažmara, golažkanon — poljska kuhinja.

² furier — intendant.

³ dolge cevi — težko topništvo.

⁴ kumisi — vojaščina.

Cene, dobički, mezde in štrajk v ameriški jeklarski industriji

Pogajanja, ki so se 26. novembra preteklega leta pričela med Unijo jeklarskih delavcev in United States Steel Corp za povišanje mezd, še do danes niso uspešno zaključena. Ko je bil štrajk že napovedan in so bile izvršene vse priprave za ukinitve dela, je v konflikt posegla vlada, kateri je v zadnji minuti uspelo preprečiti štrajk, čeprav k rešitvi problema samega ni mnogo pripomogla.

Težko je napovedati izid pogajanj. Iz dosedanjih rezultatov pa je povsem lako ugotoviti, da gre predvsem za vprašanje, kakšne posledice bi imele povišanje mezd na ceno jekla. Ob tem problemu se danes krešejo predstavniki United States Steel Corp in vla-

dn organ Office of Price Stabilization. Predstavniki podjetja zatrjujejo, da načeloma nimajo nič proti zmernemu povečanju mezd (čeprav istočasno omenjajo nevarnost inflacije), da pa mora Urad za stabilizacijo cen pristati na povišanje cen jekla za 8 dolarjev pri toni. Čisti dobiček je odnosi na promet padel baje od 8,4% v l. 1950 na 5,3% v l. 1951 in bi le s povišanjem cen jekla do neke mere kompenzirali večje izdatke za mezde.

Številke Urada za stabilizacijo cen pa sliko bistveno spremenijo. Dobitek jeklarske družbe v l. 1951 naj bi bil 2,6 milijard dolarjev ali za 1,22 milijard dolarjev več kot znaša »primeri dobiček«, ki po nekem določilu ne sme

presežati 85% povprečnega dobička v l. 1946-1949. Ker bi po računih predsednika United States Steel Corp, Benjamina Fairlessa, zvišanje mezd za 5 centov na uro zahtevalo od družbe dodatnih 300 milijonov dolarjev letno, bi torej ta vsota (1,22 milijard dol.) za kritje dodatnih stroškov popolnoma zadostovala.

Kdo bo uspel? Nedvomno bo štrajk v jeklarski industriji brez ugodne rešitve konflikta težko preprečiti. Delavci kot delodajalci pričakujejo od vlade, da bo intervenirala v njihovo korist. Argumenti obeh strank so prepričljivi in podprti s skrbnimi računi. V Ameriki so mnenja, da bo vlada privolila v zvišanje mezd delavcem, družbi pa za odškodnino priznala nove, višje cene jekla. Le tako se bo mogoče izogniti resnim peripetijam v jeklarski industriji in obdržati proizvodnjo jekla na višini, ki je zahtevana v obrambnem programu.

Joz

Senzacija na Kopenhagenski univerzi

Lani v avgustu je nekaj danskih študentov-esperantistov obiskalo Jugoslavijo. Nekaj časa so se zadržali tudi v Ljubljani. Ob odhodu smo jim dali steklenico »Patria brandy«, da bi jim med vožnjo ne bil čas preveč dolg.

Koncem novembra je prispela iz Kopenhagene sledeča brzojavka: »Rektorju kopenhagenske univerze in nam zelo ugaja jugoslovansko žganje-stop.« (Take inozemske brzojavke so zelo drage!!) ...

Študenti kopenhagenske univerze so namreč koncem novembra priredili razstavo o mednarodnih stikih, pri kateri je sodeloval tudi akademski esperantisti klub... Tisto steklenico so hranili za to priliko! Med častnimi obiskovalci razstave je bil tudi sam rektor univerze, ki je imel »časte« popiti prvo šilce te jugoslovanske »vode življenja«. Navzoč so bili tudi dopisniki vseh največjih danskih dnevnikov, katere so tudi »počastili« s kapljicami iz »Patrie«. Vsi časopisi so naslednji dan na vidnih mestih objavili poročila o razstavi, o rektorjevem obisku in se seveda tudi, razmeroma na dolgo, razpisali o famozni steklenici žganja iz daljne (!) Jugoslavije. Zgoraj omenjeni je posnel fotoreporter »Skandinavisk Presse« in jo je objavil največji danski dnevnik »Politikeren« pod naslovom: »Eperanto-vodka iz Jugoslavije«. Na sliki je študentka Birthe, ki jo je žganje tako navdušilo, da je sklenila letos obiskati Jugoslavijo. Verjetno se ne ve, da imamo pri nas tudi drugačno in boljše žganje kot pa je »Patria brandy«! —kd—

(Op. ur.: Slike žal nismo mogli objaviti.)

Študentje so organizirali večerno šolo za meščane

Norveška Tehnična visoka šola se nahaja v severnem mestu Trondheim, ki ima okrog 60.000 prebivalcev. Tu študira okrog 1000 študentov iz vse države. So v zelo dobrih odnosih z meščani, saj skoraj pri vsaki družini stanuje kak študent.

Kot v drugih univerzitetnih krajih so tudi tu študentje organizirali mestno večerno šolo, le da tu predavajo samo študentje in to brezplačno, kar ni v navadi drugod. Študenti arhitekture vodijo tečaj risanja in slikanja, ostali pa predvsem tečaje matematike in fizike. Mnogo je bilo tudi predavanj o trgovski stroki, o glasbeni teoriji in moderni slikarski umetnosti. Organizirali so tudi jezikovne tečaje, poučujejo angleščino, francoščino, nemščino in esperanto. V pretekli sezoni (1950/51) je predavalo 23 študentov, tečajnikov pa je bilo nad 200. Vsak tečaj traja 10 tednov po 2x tedensko (po dve uri vsakokrat). Vsak tečajnik plača le 5 kron za tečaj enega predmeta in knjige si mora tudi sam kupiti. Študenti predavajo brezplačno, edina ugodnost, ki jo uživajo, je, da ne plačujejo članarine za študentsko društvo. Tečaji se vrše v poslopju ljudske šole, kjer za vzdrževanje prostorov skrbi občina.

Tečajniki so iz vseh slojev prebivalstva in tudi najrazličnejših starosti. Največ je delavcev in uradnikov, ki hočejo koristno uporabiti svoj prosti čas.

Letos so se sporazumeli, da bo vsak tečajnik plačal po 8 kron za en predmet. Z denarjem nameravajo ustanoviti knjižnico za študente-predavatelje, nekaj študentov bodo poslali v strokovne tečaje, nekatere pa na študijsko potovanje.

>La Studentoc

Premalo žensk na Japonskem

Po najnovejši statistiki je bilo leta 1950 (1. oktobra) na Japonskem 83 milijonov 200.000 prebivalcev (letno se to število poveča za okoli pol milijona).

Vojne izgube so bile strahotne, tako da se sedaj niso ugotovili, koliko Japoncev je izgubilo življenje na bojišču, v bombardiranih mestih in v ujetništvu. Posledica vsega tega je, da je na Japonskem 1.630.000 žensk več kot moških; na 96,2 moških pride 100 žensk. Pred vojno je bilo to razmerje skoraj vedno enakomerno in razlike niso presegale enega odstotka. Ker so v vojni padli predvsem mlajši moški, zato sedaj moški med 25 in 29 letom predstavljajo le 18% vsega prebivalstva. Na 100 žensk v tej starosti (25 do 29) pride le 84 moških iste starosti, medtem ko na 100 žensk v starosti

med 30 in 34 letom pride že 92,5 moških. Število moških med 15 in 24 letom pa je od leta 1940 naraslo skoraj za 3 milijone.

Tako razmerje ima precej neprijetne posledice v javnem življenju. Dekleta se vedno težje može v najprimernejših letih, predvsem v delavskih centrih; pa tudi prostitucija se je zelo razširila. Pri vsem tem je treba povedati, da je mnogo ljudi zaradi atomskega bombardiranja (podatki niso obavljeni) nesposobnih za normalno življenje. Tudi letika se je med vojno zelo razširila; mnogo sanatorijev so zgradili v novonastalih letih, vendar še premalo. V zadnjih letih so pričeli graditi sanatorije-provizorije, predvsem v gorskih predelih okrog Fudži-jame, kjer ze zdravijo deset tisoč bolnikov.

(>Oomamoto)

Predor Izraelcev k Rdečem morju

Ko so se v vojni z arabskimi državami Izraelci nenadoma pojavili ob Rdečem morju, se smisel tega prodora ni nihče vedel dobro razlagati. Zasedli so za dober lučaj od arabskega pristanišča Akabe oddaljen kraj Eylath. Eylath je stara naselbina z lesenimi hišami, vladno palačo, botaničnim vrtom, letališčem in rišisko postajo. Tudi klima ni ravno ugodna. Mrzle zimske noči in vroči poletni meseci so vse prej kot vaba za naseljevanje. Izraelci na mu pripisujejo veliko bodočnost. Preko Eylatha naj bi se izraelskemu gospodarstvu odprla pot v Vzhodno Afriko, Indijo, Vzhodno Azijo in Avstralijo. V najkrajšem času so skozi 5-15 km široka Vadi-el-Araba zgradili 150 km dolgo avtomobilsko cesto, ki veže pristanišče z izraelskimi gospodarskimi centri. V neposrednem zaledju Eylatha leži pustinja Negev, ki obeta postati pomembno središče izraelske industrije. Odlični pesek za tovarne stekla, baker, fosfat in drugi minerali in verjetna ležišča nafte dajejo tej pustinji in s tem pa tudi njenemu naravnemu izhodu na morje prvovrsten gospodarski pomen. Akaba je danes le nepomembno pristanišče z beduinskimi zaledjem, medtem ko se za Eylathom razvija močna industrijska država s podjetnim pretivalstvom.

V Eylath že prihajajo mladi Izraelci in Izraelke, ki jih želja po služku in pa razne ugodnosti, ki jim jih nudi vlada, ženejo na to izpostavljeno gospodarsko postojanko. Mesto je čez noč zaživelo in z začudenjem opazujejo mornarji z angleške vojne ladje, ki leži že dalj časa kakor pozabljena v akabskem pristanišču, življenje in delo mladine.

„Rentabilno“ tekmovalje

Nedavno je nemški gladovni mojster Peter Gebhardy iz Karlsruhe dosegel nov svetovni rekord v gladovanju. V stekleni kletki je prebil 66 dni in štiri ure in s tem poltelcel francoskega fakirja Burma za 5 dni in štiri ure. Ko je prišel iz kletke, je božil o ledvičnih in želodčnih motnjah, shujšal pa je za 50 kg. Med gladovanjem je popil 200 steklenice mineralne vode in pokadil 3800 cigaret.

Ni znano, koliko je prištedil na hrani, verjetno pa bo prihranek lahko v celoti porabil, če bo hotel zopet priti na normalno težo in se podati na ponovno tekmovalje.

Motorna kolesa in prometne nesreče na Švedskem

Število motornih koles je v zadnjih letih zelo naraslo. Statistika je ugotovila, da se povprečno vsak dan zgodi prometna nesreča, pri kateri je prizadeto motorno kolo. V prvih šestih mesecih l. 1951 je pri takih nesrečah izgubilo življenje 134 oseb; v avgustu jih je umrlo 29, v septembru pa 27, medtem ko jih je bilo več tisoč lažje in težje ranjenih.

(>TEZA-informilo)

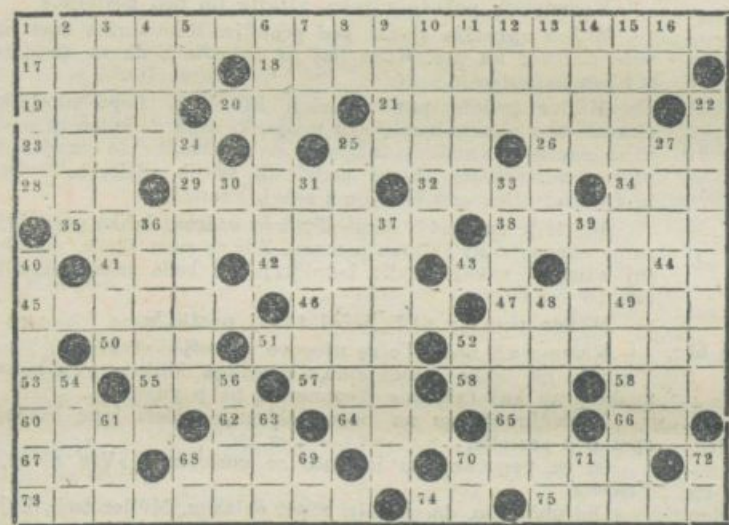
NAGRADNA KRIŽANKA

Rešitve pošljite do najkasneje petnajstega februarja t. l. uredništvu >Tribunez, Ljubljana, Kongresni trg 11 (Univerza).

Nagrade: 1. nagrada: din 500.—

2. nagrada: din 300.—

3. nagrada: celoletno brezplačno prejetanje >Tribunez.

Vodoravno: 1. Nobelov nagrajenec leta 1913, 17. atlansko otočje, 18. roman iz svetovne literature, 19. oder (hrv.), 20. nemško filmsko podjetje, 21. jugoslovanska filmska igralka, 23. grški bajeslovni junak, 25. zdravilni čaj, 26. prevozno sredstvo, 28. okončina, 29. barvan, 32. vodne živali, 34. naselje, 35. mesto v francoski koloniji, 38. azijska prestolnica, 41. bolezen, 42. povest Turgenjeva, 43. igralna karta, 44. predlog, 45. zlomljeni, 46. nedelavni, 47. muha, 50. ruski kazalni zaimek, 51. potrebuje čebelar, 52. ameriški prezident, 53. grška črka, 55. trije enaki konzonanti, 57. obdobje, 58. veznik, 59. trije enaki vokali, 60. razvedrila, 62. španski spolnik, 64. hrvaški književnik, 65. začetnica imena in priimka slovenskega pesnika, 66. svetil, 67. žival (grško), 68. barva, 70. Shakespearejev junak, 73. bajeslovni mornarji, 74. grška črka, 75. domača žival.

Navpično: 1. šahovski mojster, 2. prebivalec Azije, 3. francoski monarh, 4. država v Aziji, 5. nikalnica, 6. južnoameriško mesto, 7. žensko ime, 8. kemična prvina, 9. junak iz znane Tolstojevе drame, 10. pripadnik azijskega naroda, 11. je potrebno za življenje, 12. predlog, 13. italijansko žensko ime, 15. osebni zaimek — dvojina, 16. egiptovski bog, 22. kalifornijsko mesto, znano po šahovskih turnirjih, 24. služj poljedelstvu, 25. poškodovanec, 27. slovansko ime, 30. okrajšava, ki jo rabijo v sprječevalih, 31. srbski vladar, 33. španska pokrajina, 36. sodobni francoski filozof, 37. slovenski pisatelj, 39. slovenski sociolog, 40. žleza, 48. posnetek, 49. zdravica (genetiv), 52. italijanski spolnik, 53. junak iz Borodinove opere, 56. naše pristanišče, 61. gora na Dolenjskem, 63. kralj živali, 70. kitajska dolžinska mera, 71. dva enaka konzonanta, 72. pritrhlica.

Dr. EMANUEL LASKER

Kdo bi si mislil, da bo 25-letni Lasker — ki se je štiri leta poprej težko prikopal do mojstrskega naslova — tako hitro osvojil šahovski primat? Pa vendar! Konaj je postal mojster, ni izpustil nobene priložnosti in je šahiral, kjer je le mogel. V matchih je potolkel tedanje zvezde Miesesa, Bida, Blackburna in druge, zmagal na newyorškem turnirju 1893, poprej pa je porazil angleške mojstre v Londonu. Zatem se je spoprijel v matchu s svetovnim prvakom. Poraz, ki ga je doživel Steinitz, je bil prepričljiv. Lasker je zmagal 10:5:4. Šahovski žezlo, ki ga je čvrsto držal, ni maral prepustiti drugemu. Boljšega šahista, kot je Lasker, ni. Da, celih 27 let je ostal svetovni prvak, šele Capablanca ga je uklonil. Toliko časa še nobenemu prvaku ni uspelo držati primat.

Rodil se je 24. decembra 1868, blizu Berlina v revni družini. Le stežka se je šolal, ker starši niso imeli sredstev. V šoli je nekaj časa grozovito lenaril, potlej pa se je zagrizel v študij. Matematika mu je bila konjček. Doktoriral je iz matematike in nekaj časa predaval na univerzi v Manchesteru. Nikoli ni živel ustaljeno, venomer je popotoval, zdaj po Evropi, zdaj po Ameriki. Njegova žena Lia Marco in brat Bernhard sta mu bila zvesta spremljevalca pri turnirskih borbah. Poleg šaha in matematike se je zelo ogreval za književnost in filozofijo. Dasi je napisal nekaj knjig tudi s tega področja, le-ta niso ostala zapazena. Svet je poznal Laskerja kot velikega bohema-šahista. Čeprav je bil resen in umerjen, je vendar zelo ljubil humor.

Uspehi, ki jih je žele Lasker na turnirjih in matchih, so zavirljivi. Ko je po osvojitvi primata zasedel 1895. v Hastings 3. mesto — Pillsbury in Marshall sta se uvrstila pred njim — je svet nekaj časa videl nevarnega tekmeča v mladem, osvajačem Pillsburyju. Zato so organizirali v Petrogradu 1895-96 turnir z najmočnejšimi igralci s hastiškega turnirja. Lasker je prepričljivo porazil nasprotnike in postal prvi. V matchu je porazil Yanowskega in Marshalla, do dvoboja s Pillsburyjem žal ni prišlo. Med najlepše zmage na turnirjih sodijo osvojitve prvih mest v Nürnbergu 1896, Londonu 1899, Parizu 1900, Petrogradu 1909 ter II-III. mesto z Yanowskim v Cambridge-Springsu za Marshallom. Večkrat je moral pustiti šah, da si je utrdil finančni položaj. Počasi pa je začel zaostajati za drugimi velemojstri. Igra mu je počasi slabela, bil je preveč ležeren, da bi izpopolnjeval svojo igro, pa tudi starost ga je pričenjala zdelovati, tako da ga je mlada garda z novimi idejami v šahu polagoma odklonila od turnirjev. V višarnih pomladnih letih 1941 pa je svet zvedel, da velikega borca Emanuela Laskerja ni več. Tako je preminul mož, čigar ime je 27 let predstavljalo slehernemu šahistu največjega borca, spomin nanj pa bo za vselej ostal svež in svetel v šahovski zgodovini.

V ilustracijo njegove igre naj služi partija iz velturnirja v Nottinghamu 1936. Takrat je bil sicer že precej oslabele v svežini igre in ni več mogel seči po višjem mestu, vendar ga je bilo težko premagati.

Damski gambit

Beli: dr. Emanuel Lasker
Črni: E. Bogoljubov

1. Sf3 d5

2. c4 e6

3. d4 Sf6

4. Sc3 c6

5. Lg5

Tako je nastal damski gambit. Črni bi po 5. — dc: 6e4, b5, b5 7. e5, h6 8. Lh4, g5 9. Sg5: itd začel v ostro antiamezično obrambo, ki pa takrat še ni bila igrana na turnirjih.

5. ... Sbd7

6. e5 Da5

Črni si je izbral Cambridge-Springs varianta, ki je bila tedaj zelo v modi. Beli ima več nadaljevanj na pr.: 7. De2, Se4 8. ed: Lb4, kar pripelje do boljše končnice črnega, 7. cd: Sd5 8. Db3, Lb4 9. Tc1, e5 10. Lc4, Sb6 itd. Igrana poteza belega pa je najboljša.

7. Sd2 dcl:

8. Lf6 Sf6

9. Sc4 Dc7

10. Tc1 Sd5

11. Ld3 Sc3:

12. bc: Le7

13. 0-0 0-0

14. f4!

S tem zapre pot nezavitemu lovcu na c8, ki bi se razvil po e5.

14. ... g6

15. Se5 La3(?)

16. Tc2 f6

17. Sc4 Le7

Črni je izgubil nekaj dragocenih tempov in si oslabil pozicijo.

18. e4 e5

19. f5 b5

20. Se3 cd:

21. cd:3 Db6

22. Le2 Td8

Krilni napad je navidezno sprostil črno pozicijo. Morda je prišlo v poštev 18. — f5.

23. Td2 Kg7

24. Lf3 Tb8

25. Kh1 a5

26. g4 a4

27. e5 fe5:

28. de5: Td2:

29. Dd2:?

Tu bi moral beli igrati med potem 33. f6! z nadmočno pozicijo.

29. ... Kg5

30. Tel Lb7

31. Lb7 Kg5

32. Kh1 Df3

33. Dd4?

Beli je zopet pogrešil. 33. f6!! je uai-čujoče. Črni pa se mu revanžira prav tako z napako. Po 33. — Td8!! je beli izgubljen.

33. ... Kh6?

34. f6! Tf8?

Se vedno je rešitno Td8.

35. Sg2 Tc8

36. Dd7 Tg8

37. Df7 Da8

38. h4 Ld2

39. Td1 Dc8

40. Td2: Črni se vda.

Kljub obojestranskim napakam zanimiva igra.

PROBLEM

W. J. Mees, Amsterdam, Schachmat 1951
Beli: Ka1, De2, Lg2 (3)
Črni: Ke1, Lb3, Sa4 (3)
Beli na potezi matira črnega v dveh potezih.

Osnova se bo klub umetniških akademij

Za osnivanje nove študentske organizacije »Zveze študentov Jugoslavije« se je vzbudilo tudi na umetniških akademijah v Ljubljani: živo zanimanje. Razmišljanje o novi vsebini dela so privedla študente Akademije za igralno umetnost do zaključka, predložiti ostalim umetniškim akademijam (upodabljajoči in glasbeni) osnivanje skupnega kluba; narekuje ga predvsem želja, ki je bila od tolikih že mnogokrat izrečena: izmenjavanje misli iz raznih področij umetniškega delovanja, idejno in strokovno razčlenje mnogih vprašanj umetniškega izraza je prepotrebno in vsekakor koristno. Študentje ostalih akademij so ta predlog navdušeno sprejeli; skupni sestanek, ki se je vršil novembra 1951, je temeljito pretrpel v referatu znešeni predlog, določil okvirne smerice za delovanje novega kluba in izvolil iniciativni odbor z nalogo, izdelati osnutek statuta, poiskati klubске prostore in izvršiti v najkrajšem času vse ostale priprave za otvoritev kluba.

Centralni komite Ljudske mladine Slovenije in Univerzitetni odbor ZŠJ sta sprejela predlog akademij z velikim razumevanjem in izrazila pripravljenost navedene težnje vsestransko podpreti.

Iniciativni odbor je predložil naslednji osnutek statuta:

I.

Ime kluba

Na osnovi točke 4 VI. poglavja Statuta Zveze študentov Jugoslavije, ustanavljajo združenje Zveze študentov akademij za igralno, glasbeno in upodabljajočo umetnost Klub umetniških akademij v Ljubljani.

II.

Načela in naloge kluba

1. Klub sprejema statut Zveze študentov Jugoslavije.
2. Klub združuje mlado umetniško generacijo.
3. Klub je umetniško kritični forum, v katerem prihajajo do izraza vsa samostojna stvarna gledanja mladih ljudi na umetnost in na njeno funkcijo v družbi in v katerem se razvija svobodna borba mnenj.
4. Svobodna borba mnenj naj bi na konkretnih primerih vodila tudi do teoretičnih zaključkov in izsledkov v modernih znanstvenih pogledih na estetiko.
5. S tem, da mladim umetnikom omogoča nastopanje, izvajanje in razstavljanje umetniških stvaritev, teoretično pa branje in objavljanje njihovih teoretičnih in kritičnih del ter s tem, da izroča ta dela v objektivni in nepristranski, a živ in prizadej kritični pretrsek, pomaga klub mladim ustvarjalcem v njihovi umetniški in teoretični rasti.
6. Klub razvija med članstvom zdravo družabno življenje in tudi gumno skrbi za svoje člane.

III.

Vodstvo in organizacijska dejavnost

1. Najvišji organ kluba je konferenca, ki jo predstavljajo vsi člani. Konferenca kluba sprejema statut in ga spreminja, ima pravico voliti vodstvo in ga klicati na odgovornost.

Vodstvo kluba sestavlja 8 članov in predsednik; izvoli se tako, da voli vsako združenje ZŠJ treh akademij po 3 člane.

2. Klub organizira sekcije, v katerih se razvija konkretno delo (glasbeno, igralno, dramaturško, režisersko, likovno i. p.). Na čelu sekcije je odbor sekcije, ki se izbere iz aktivnih članov sekcije.

3. Vodstvo kluba skrbi za kvaliteto izvedb ter razstav, ki se vrše v klubu.

4. Vodstvo vzdržuje klubске prostore, kjer se vršijo predavanja, izvedbe, razgovori in razvija družabno življenje članov.

IV.

Dolžnosti in pravice članstva

1. Član kluba je lahko vsak član Zveze študentov Jugoslavije na akademiji za igralno, glasbeno in upodabljajočo umetnost.

2. Član kluba je dolžan izvajati program in statut ZŠJ, delovati v eni izmed sekcij kluba in se politično, ideološko in strokovno nenehno dvigati.

3. Član kluba je dolžan izpolnjevati odloke in zaključke kluba.

4. Član kluba ima pravico a) voliti in biti voljen v vodstvo kluba, b) predlagati za javno ali zaključeno izvedbo ali razstavo svoja umetniška dela in za javno diskusijo svoje teoretične študije, c) sodelovati v kritičnih razpravah o izvedbah in razstavah.

5. Član prejme legitimacijo, ki ga opravičuje obiskovati klubске prostore.

6. Član kluba je dolžan plačevati mesečno članarino.

Klub lahko voli tudi izredne — častne člane iz vrst naših vidnih kulturnoznanstvenih delavcev.

Iniciativni odbor

Alpinistični odsek PDU

IN ODNOS FZS DO NJEGA

Ko so pred tremi leti nastala nasprotja med ljubljanskim matičnim planinskim društvom in mlado alpinistično generacijo nepremostljiva, se je del mladih plezalcev odločil, da osnuje samostojno organizirano skupino. Tudi tu se je kmalu pokazalo, da je sodelovanje ob premajhnih skupnih interesih nemogoče in da starejša generacija »sodrovcov« ne bi nikdar mogla docela razumeti mladne, željne pogumnih in drznih dejanj. Po zamašanem birokratskem postopku je slednjič le uspelo, da se je v okviru PD Univerze osnoval Alpinistični odsek. Od ustanovitve dalje se odsek bori s finančnimi in drugimi težavami, čeprav ga je FZS registrirala. Našh težav namreč ne vidi ali točneje, noče videti.

Medtem, ko so nekatera društva finančno aktivna — saj so v nekem pogledu donosna gostinska podjetja z lastnimi hoteli, kočami in gostilnami, podobnimi planskimi postojankami, je PDU navezano le nase in na eventualne darove. Res, ni rečeno, da je

Za zgodovino nekaterih narodov so značilni stalni boji za razširjenje ozemlja; drugi zopet so razvijali velike trgovske sposobnosti; češkoslovaško politično in gospodarsko strukturo za je oblikovalo in ji vtisnilo svoj pečat šolstvo. Toda po izkušajah iz bližnje preteklosti bi bila popolna ukinitve češkoslovaških visokih šol še vedno boljše od sedanje odtujitve njihovega namena, služiti resnici in svobodi.

Ko je kmalu po februarskem udaru 1948 Karlova univerza v Pragi praznovala šest sto letnico obstoja, je prisotnost že bolnega prezidenta dr. Beneša učinkovala kot simbol; saj je bil to zadnji javni nastop zlomljenega moza pred svojo abdikacijo in poznejšo smrtjo. Kot napoved poznejših dogodkov je bilo čutili nasilno odstranitev rektorja univerze prof. Karla Engliša že 25. februarja istega leta. On ni bil edini, ki ga je zadela ta usoda. Vrsta univerzitetnih profesorjev in predavateljev mu je v poznejših letih sledila. Čistika je prodrla tudi v vrste študentov. Mnoge študentske organizacije so bile razpuščene. Številni profesorji in študentje, ki so se politično eksponirali, so se pred preganjanjem rešili samo še z begom. V naslednjih treh letih je postalo češkoslovaško visoko šolstvo področje za višesekcijske poizkuse. Postalo je žrtev sistematične sovjetizacije. V tem letu je praška vlada izdala nov zakon

TUDI UNIVERZE V INFORMBIROJSKIH DRŽAVAH SO LE ORODJE V ROKAH VLADAJOČE KASTE — NOVA ČISTKA NA UNIVERZI V ČSR

za visoke šole, ki sankcionira v zadnjih treh letih izvajano prakso. O vseh vprašanjih, ki so v zvezi z visokimi šolami, odloča komite za visoke šole pri ministarstvu, ki je prepojen s sovjetskimi strokovnjaki. Ta tudi imenuje vse rektorje za nedoločen čas.

Stolice za razne znanstvene panoge se vzposiljavajo in ukinjajo z ministrskim odloki. Tako je na primer sociologija označena za »buržuazno znanost« in pregnana iz vseh visokih šol v ČSR. Vrhunec teh metod pa je ukinitve pravne fakultete v Brnu, ki je bila svetlovno znana.

Teme za disertacije so podvržene predhodni odobritvi. Prihljubljene so teme z naslovi: »Klement Gotwald v filozofiji«, »Alic spoznavno-teoretična vprašanja v delih Josipa Visarionoviča Stalina.« Za neko doktorsko delo so kandidatu služili samo izrezki iz osrednjega češkoslovaškega časopisa Rude Pravo.

Specifični za češkoslovaške univerze so tako imenovani lektorji, ki pa imajo povsem drugo nalogo od tiste, ki je zvezana s tem naslovom. So namreč čuvarki generalne linije češkoslovaške »informativne partije, povečini izšolani v Moskvi in člani visokih političnih vodstev. Te so iste eminence, ki po poreklu niso Čehi, so dejanski diktatorji češkoslovaških univerz.

Železna zavesa loči češkoslovaške univerze od znanstvenega življenja cellega sveta. Prav v zadnjem času je bila izvedena na vseh univerzah v ČSR nova čistka. Kam vodijo take metode »znanstvenega dela«? Prav gotovo nimajo namena služiti človeštvu, kar je bilo vedno edini cilj vsake napredne znanosti, ampak so le še eno sredstvo za podjarmljenje množice za cilje vladajoče kaste kremelskih birokratov.

Univerziteta esperanto klubo

KAJ DELA UNIVERZITETNI ESPERANTSKI KLUB?

Lani v septembru so študentje-esperantisti na naši univerzi ustanovili svoj klub. Namen kluba je s pomočjo mednarodnega jezika esperanto iskati s študenti v inozemstvu. Klub ima že živahne stike s podobnimi študentskimi organizacijami na Danskem, Japonskem in v Nemčiji, člani kluba pa dopisujejo tudi s študenti v drugih državah. Klub prejema tudi več inozemskih esperantskih časopisov, med njimi tudi mednarodni študentski list »La Studento«, ki izhaja v esperantu (na Danskem).

Člani kluba so v novembru priredili literarni večer (o sodobni švedski literaturi) za ljubljanske esperantiste. Na Univerzi se vrši redno tudi tečaj mednarodnega jezika.

Stiki s študenti v inozemstvu? Ali naj se s tem ukvarja le referent za mednarodne zveze ali pa širši krog študentov? Mnogokje na svetu, pa tudi pri nas (v Zagrebu) obstojajo na univerzah ali fakultetah klubi oz. krožki za mednarodne stike. Študentje, ki znajo tuje jezike, dopisujejo s tujino in posredujejo najrazličnejše informacije ter strokovni in drug material. Poleg »uradnih« zvez z različnimi študentskimi organizacijami pa imajo posamezni študenti tudi osebne stike. Take osebne zveze lahko mnogo koristijo ne samo posamezniku, marveč vsemu študentskemu kolektivu v določenem kraju. Tudi potovanja v inozemstvo se da ob takih kolektivnih in osebnih zvezah mnogo lažje in ceneje organizirati, predvsem z zamenjavami obiskov. V Zagrebu imajo tak klub na ekonomski fakulteti, ki združuje študente, ki znajo vsaj po enega važnejših jezikov in teže po zvezah s tujino.

Morda bi bilo tudi pri nas primerno misliti na to in imeti tak ali podoben klub za širše sodelovanje s študenti v tujini?

-kd-

Najstarejša najdba prvega človeka

Podzemna jama v Iranu — 75.000 let stare človeške kosti

Velika jama na južnem obrežju Kaspijskega morja je kakšnih 100.000 let služila ljudem za zaklon in prebivališče. Letos pa so v njej naselili čudni gostje: velika družba ameriških znanstvenikov in iranskih delavcev — kopačev je neutrudno delala v njeni notranjosti in razkopavala apnenčasta tla. Čelo štiri tedne so morali polagoma kopati, da so v zatohli jami prišli 12 metrov globoko. Imeli so pod seboj plast zelo strnjene peska, ki je bila nanešena v novejši ledeni dobi pred več kot 75.000 leti. Pod njo so našli okamenela kosti človeških bitij.

Geolog Luis Dupree, ki je stal na dnu, jih je prvi zagledal. Takoj je opozoril na to vodjo ekspedicije, arheologa Carletona Coona, profesorja na pensilvanski univerzi, ki se je — najbrž od sreče — zgrudil na tla. Dupree je skrbno zbral in pregledal troje okostij. Zdaj so šele spoznali ogromno vrednost najdbe. Kostje se presenetljivo razlikujejo od kosti Neandertalskega človeka, ki je živel v isti dobi. To so že bili »moderni ljudje, homo sapiens, ki so živeli na zemlji — že je Dupreejevo datiranje pravilno — istočasno z drugimi primitivnimi bitji, o katerih se misli, da so zelo nizko pod njimi v shemi evolucije človeka. Na novo najdeni Iranci utegnejo biti najstarejši direktni predniki človeka.

Coonova ekspedicija je nepričakovano izsledila še veliko važnih najdb. Coon in Dupree sta prišla v severni Iran z namenom, da obiščeta nekaj prejšnjih Coonovih izkopavanj na tem kraju, ki mu Coon pripisuje veliko važnost. Letos pa sta so lotila tako imenovane Hotu jame. (Co v njej za-

kličeš »hot«, ti odmev odgovori »tue«.) S pomočjo domačih taks na najprej odkopala napel zasuti vhod v jamo in nato prodirala naprej v njeno notranjost.

Izkazalo se je, da je Hotu jama zlata jama za arheologe. V njej so našli celo vrsto človeških ostankov od kamene dobe do novejših časov. Ko so odkopali približno meter debelo plast prtičjih odpadkov, so najprej našli na obsežno ležišče grobo obdelanega orodja iz železne dobe, malo globlje pa na slično najdbo iz bakrene dobe. Pod tem so našli ločeno posodo ter lepo obdelano orodje in orožje iz novejših kamene dobe. Našli so mnogo dokazov za to, da so ljudje že 6000 let pred našo ero pridelovali žito in gojili domače živali.

Med kopanjem je postal Iran središče svetovnega zanimanja; prav posebna vzemirjenost pa je vladala v severnem Iranu, kjer so okrnjeni meje Sovjeti rožljali z orožjem. V pismu svojim kolegom je Coon med drugim pisal: »Poglejte, kako čudovito lego ima Hotu jama. Mi ne moremo več nazaj od tukaj. Čas je proti nam. Toda kljub temu bomo nadaljevali... Nikoli več ne boste kaj sličnega videli.«

Coon se ni zadovoljil z doseženimi uspehi, kopal je globlje; skozi ležišča strnjene peska do preko šestih metrov, do drugih 65.000 let, kjer so ležale zakopane kosti. Spoznal je, da ima Hotu jama res čudovito lego.

OKOSTJE HOTU-ČLOVEKA UTEGNE OVREČI OBSTOJEČA MNENJA O EVOLUCIJI

Zamisel, da je Hotu človek direktni prednik današnjega človeka, je

dokaj drzna in bo gotovo naletela na ugovarjanja in mnoge diskusije. Razume se, da so antropologi skeptični glede novih odkritij, predvsem če ta niso v skladu z obstoječimi teorijami. Ne bo jih sicer motila trditev, da sodoben človek ne izhaja iz Neandertalca ali Pildownskega človeka, temveč to da je Hotu človek živel istočasno z njima. Mnogo znanstvenikov že priznava, da sta to dve posebni in ločeni veji evolucije. Nastane sedaj vprašanje: je Hotu človek res prednik današnjega človeka? In — je res živel pred več kot 75.000 leti?

Tudi nekaj drugih najdenih okostij govori v prilog Hotu teoriji, da so predniki sodobnega človeka živeli med predzadnjo in najnovejšo ledeno dobo. Swanscombe človek, britanski fosil, je mnogo starejši kot Hotu človek. Toda od njegove črepinje je ohranjen samo goranj del. Še več drugih najdb je brez dvoma človeških, toda njih datiranje je dvomljivo.

Coon in Dupree sta pripravljena braniti svoje mnenje. Dolge kosti so tako ravne kot pri sodobnem človeku. Kar se tiče datiranja, je Dupree mnenja, da je dokaz geologov dokončen: da so bile plasti peska in gramoz, v katerih se ležišče nahaja, odložene pred 75.000 do 100.000 leti. Vmes so našli tudi živalska okostja in orožje, ki sličejo onim, datiranim v to dobo in najdenim drugod. Coon in Dupree sta trdno prepričana, da je živel Hotu človek še prej, preden se je umaknil zadnji ledenik. »Če ni tako,« pravi Coon, »si upam snesti vse te preklete kosti v ketchupu.« (Ketchup je pikantna omaka iz champignonov in soli.)

Rezultati delovanja uprave za gospodarsko sodelovanje (ECA)

Dne 30. decembra 1951 je prenehala delovati Uprava za gospodarsko sodelovanje (EC) v Združenih državah Amerike, ki je bila ustanovljena aprila 1948 za izvajanje pomoči Evropi na osnovi Marshallovega načrta, kar je šest mesecev prej, kot je bilo prvotno predvideno. Funkcije navedene uprave je prevzela Uprava za vzajemno pomoč (MSA), ki izvaja tako vojaško kakor tudi gospodarsko pomoč, vsled česar je izvajanje Marshallovega načrta postalo odvečno.

V svojem uradnem poročilu, ki ga je ob zaključku podala Uprava za gospodarsko sodelovanje, so prikazani rezultati Marshallove pomoči v 45 mesecih njenega delovanja. Industrijska proizvodnja zapadne Evrope se je povečala za 64% v odnosu do 1. 1947 ter za 41% v primeru s predvojno proizvodnjo. Vrednost celokupne proizvodnje blaga in storitev pa je porasla v manj kot štiriletni dobi za 25%, a v primeru s predvojnim stanjem za 15%. V teku te štiriletno dobe se je proizvodnja jekla skoraj podvojila, a proizvodnja premoga, dasi ni dosegla še predvojne ravni, je povečana za 27%, bakra za 31%, cimenta za 90% ter živil za 24, kar je tudi nad predvojnim nivojem. Poročilo ECA med drugim pravi, da je najboljši dokaz o obnovi zapadne Evrope dejstvo, da je zapadna Evropa zmožna, resda z velikimi žrtvami, prenesti breme ponovne oborožitve. Uspeh Marshallovega načrta pa je tudi v rušenju evropskega nacionalizma ter v utiranju k »zgraditvi enotne Evrope, o čemer nam priča Organizacija za evropsko gospodarsko sodelovanje in Evropska plačil-

na unija ter pravkar obravnavani Schumanov plan.

V času svojega delovanja je Uprava za gospodarsko sodelovanje (ECA) odobrila za gospodarsko obnovo zapadnoevropskih držav skoraj 12 milijard dolarjev bodisi v obliki pomoči ali pa v obliki posojil. Protivrednost pomoči — devet milijard dolarjev — se je v nacionalni valuti zbirala na posebnem kontu v državi — prejemnici in služila za še večji razvoj in gospodarsko stabilizacijo dotične države. Od celotnega zneska Marshallove pomoči se je devet desetina potrošilo za navtavo industrijskih in kmetijskih proizvodov, 800 milijonov dolarjev za prekomorski transport in 450 milijonov dolarjev za dotacijo Evropski plačilni uniji, s čimer se je tej uniji sploh omogočilo, da je lahko pričela delovati brez onih težav, s katerimi so se borile njene predhodnice.

V času realizacije Marshallovega načrta so države članice uresničile, ali pa je njih izvršitev v teku, 27 načrtov za povečanje proizvodnje energije ter 32 načrtov za povečanje proizvodnje jekla in premoga. Povečana je tudi proizvodnja in predelava naftnih proizvodov, proizvodnja tekstila; uresničeni pa so bili še številni drugi načrti. Vendar je, po poročilu Uprave za gospodarsko sodelovanje, upanje na povečanje evropske proizvodnje predvsem v tem, ali bodo te države prevzele učinkovitejše metode proizvodnje. Potrebno bi bilo, da zainteresirane države tudi v bodoče, kakor so v času delovanja ECA, prejemale tehnično pomoč od ZDA in da se ekonomsko okorščajo z rezultati sodobne tehnologije.

B. M.

»Bel: kontinente je naslov novega dela Thomasa R. Henryja, v katerem opisuje Antarktiko z vsemi posebnostmi v flori, fauni, arktičnimi nočmi, poletji itd. Življenje v zasneženih Sahari, kjer vlada le mraz in puščoba, je mnogo bolj živahno, kot se misli. Avtor se sicer omejuje na opisovanje tistih področij, ki sodijo pod upravo Združenih držav in Avstralije, vendar ni nič manj zanimivo. Knjiga je namenjena široki potrošnji bralcev in ni napisana v prirodoznanstveni obliki.

Severna Rhodezija stoji v sredini subkontinentalne južne Afrike. Prvotno zanimiva le za prirodoslovce in trgovce, je vzbudila zanimanje tudi zgodovinarjem. Zgodovino Severne Rhodezije v kamni dobi je opisal J. Desmond Clark s sodelovanjem drugih znanstvenikov. Najrazličnejše najdenine in slikah dopolnjuje avtorjevo razlago. V evoluciji človeka ima posebno poglavje najdenina Homo rhodiensis.

Biografijo angleškega znanstvenika Isaaka Newtona (1642—1726) je oskrbel C. Andrade. Čeprav se ne spušča v podrobnosti in je hotel oslasi le življensko pot tega genija, je vendar odmeril znaten del knjige Newtonovemu delu v matematiki in fiziki (Svetlobna teorija, zasnova gravitacije in dr.).

»Pot angleške opere«. S tem naslovom je izdal E. W. White vzorno knjigo, ki prikazuje razvoj angleške opere skozi tri stoletja. Velik del komentarjev in kritik sloni na komparativnem načinu obravnavanja. Med številne slike in ilustracije je vključena listina z okoli 500 operami. Knjiga je bila izdana v času Britanskega festivala. Takrat so prikazovali prvokrat nove angleške operne stvaritve. E. W. White je poznan po dovršenih študijah o Igorju Stravinskem.

Dorothy Bussy, ki je že poprej prevajala dela Andree Gidea, je sedaj oskrbel prvi angleški prevod »Dance and the Soul« Paula Valéryja.

Po 15 letih je E. A. Pickson ponovno izdal delo »The art of J. S. Bach«. Avtor je obogatil novo izdajo z novimi upogledi na komponistovo življenje in kariero ter izpolnil delo z novimi ilustracijami.

Na 322 straneh je izšel tretji del »Zgodovine angleškega filma«. Delo izpod peresa Rachaela Lowa zajema dobo med prvo svetovno vojno. Avtorica podrobno razčlenjuje dva najboljša angleška filma te dobe, »Jane Shore« in »Življenje župnika iz Wakefielda«. Knjiga je namenjena bolj filmskim delavcem kot širši publiki.

Med številnimi študijami, ki so bile napisane zadnje čase o Shakespeareu in njegovi problematiki izstopa delo M. C. Brodbookove »Shakespeare in poezija iz dobe Elizabete«. Avtorica na svoj način opozarja, kako se je pri Shakespeareu prepletala srednjeveška miselnost s klasičnimi viri, z ljudsko pesmijo in gledalištem njegovih dni.

Dr. Roger Manvell — ki je bil preteklo leto na obisku pri jugoslovanskih filmskih delavcih — je skupno s Paulom Rotho izdal knjigo »Filmska parada 1888—1949«. Knjiga je naletela na širok odmev v javnosti, saj sta avtorja že znana po svojih književnih delih iz filmskega področja.

Stuart Gilbert je oskrbel angleški prevod »Zgodovine modernega slikarstva od Boudelaira do Bonnard«. Avtorja Maurice Raynal in Jean Laymaire sta si zamislila zgodovino francoskega slikarstva v dveh delih; drugi del pripravljata. Knjiga je dopolnjena z barvnimi slikami in napisana tako, da more vsakomur služiti za sistematični študij slikarstva modernih smeri. Vsebinsko je omejena na obdobje 1850 do 1900. Vsaka smer je zastopana z vodilnimi predstavniki, posameznim slikarjem, šolam in literarnim gibanjem so odmerjeni posebni eseji. Vodilni angleški kritik dr. Herbert Read je posvetil dovršen esej filozofiji modernega slikarstva s svojimi originalnimi izjavami. Jean Laymaire, ki je zaposlen v grenobelskem muzeju, obeta v nadaljevanju prikazati Matisa, Muncha, Rouaulta, Picassoa in druge.

Ali se kdo izmed slovitih mož ukvarja s slikarstvom v prostih urah? Desti je amaterjev med poznanimi osebnostmi v politiki, športu, filmu itd., ki v prostih urah kaj radi sežejo po paleti in tam najdejo počitek in razvedrilo. Med političnimi osebnostmi sta najbolj poznana nizozemska kraljica Wilhelmina in angleški

Kekec je nedvomen uspeh slovenske kinematografije, vendar ni zaslug vseh ustvarjalcev enaka, čeprav je film tudi kot celota uspel. Igra je tista, ki nam je film najbolj priležala. Zaradi tega nekaj besed o njej.

Vse naše časopise je ob premieri ugotovilo najboljšo sceno in najboljšega igralca. Vendar je treba poudariti, da je bilo tako odlično odigranih prizorov še več. Tinka, Rožle, Kekec so tisti, ki so jih ustvarili. Toda kako so jih ustvarili in zakaj so uspeli? Treba jim je poskušati vzroke, kajti samo sentimentalnemu vzklikanju: »Oh, kako je ta Rožle fleten!« za razvoj otroške filmske igre ni bogve kaj koristno.

Tinkin antipod po uspehu je Mojca. Poglejmo si na teh dveh ekstranih globlje vzroke tako za uspeh kot za neuspeh. Prvotna stvar je tekst, kajti iz njega izvira celotna koncepcija lika. Tinkin je neposreden, preprost, otroško psihologijo ne preobtežuje, ne samo to, temveč otroški psihologiji odgovarjajoč tekst. Ker bomo pri Mojci opazili popolno tekstno nasprotje, nam bo jasno, da za nekoliko slabši uspeh ni kriva samo ona, temveč predvsem tekst. Rožletov tekst je prisrčen, odgovarjajoč, vendar obvisi vloga prav zaradi njega nekoliko v zraku. S tem mislim, da tekstno vlogo ni popolnoma fiksirana. Njegovi odnosi do Kekeca in Tinke so samo nakazani, medtem ko je Tinka trdno in logično zasidrana v odnosih do Kekeca in Rožleta. Kekec ima najtežjo nalogo. On ne igra razporejen kot Rožle in Tinka,

temveč kot Mojca vlogo, ki ima svojo razvojno linijo in svojo kulminacijo, samo s to razliko, da je njegov tekst hvaljenejši od Mojčinega.

S tem bi bil mladinski kvartet z načelne plati absolviran, toda kaj stoji za tem?

Prvi močnejši kontakt s Tinko ustvari gledalec že na začetku filma, ko jo Kekec straši z Bedancem. Tinkina reakcija na ropot v veži in Kekečovo zastraševanje je popolnoma naravna, lahko bi rekli nagonška. Nič igranega ni v njenem zadržanju. Prav tako prisrčno je tudi pomirjenje, ko Kekec našobljeni Tinki zapiska pesmico za spravo. Prvotni strah, potem pa, ko se razjasni situacija — »saj to ni Bedanec« — nujna užaljenost in na koncu srečen smehljaj na obrazu Tinke; to je doživetje.

Krasno odigran je tudi strah pred belo pošastjo — Rožletom. In na koncu prisrčen poljubček bratcu, »ki je od mrtvih vstal«. Za Tinko so vsi njeni nastopi izrazito razpoloženski in krasno razčlenjeni, razgiban. Tega bi ne mogli trdit v popolnosti o Rožletu, katerega igra temelji na isti osnovi. Glavne scene, v kateri sta uspela tako Rožle kot Tinka, ne bi hotel navajati, ker je bila že drugod dovolj razčlenjena. Mislim, da bo zadostoval nekaj drugih.

Gledalec impresionira na Rožletu predvsem njegov obraz, ki je izredno posrečen, vendar pa za njim ni čutili čustvenosti, kot pri Tinki. V tolikšni meri tega niti ne smemo od njega zahtevati, vendar je nekoliko preveč zadržan, saj bi naj bil, po raznih časopisnih noticah sodeč, navihaneec.

BRENKOVI „Zapiski o filmu“

Vsem novatorjem priznavajo za največjo zaslugo njih pionirstvo. To je že stara pesem, tako stara, da smo že pozabili na dejstvo, da je za pionirstvo potrebna določena nova kvaliteta, ne pa samo noviteta. Med noviteto in pionirstvom pa je precejšnja razlika.

France Brenk n. pr. je napisal prvo domačo knjigo o teoriji filmske umetnosti. Knjiga je razveseljiv pojav v toliko, ker je prvi korak na domačem teoretičnem področju, v toliko je pionirska in pomembna. Če pa pogledamo njene kvalitete, vidimo, da smo daleč od pionirstva. Zapiski o filmu bi naj bili nekak skupek že znanih, trenutno veljavnih in uzakonjenih filmskih terminov. To je pr-

veteran Winston Churchill. Dasi oba več ali manj samouka, sta vendarle pokazala v nekaterih delih kar zavdljivo stopnjo slikarskega znanja. Kdo bi si mislil, da tudi šef štaba Evropske armade general Eisenhower kdaj pa kdaj seže po čopiču. Njegova slika »Ameriški Indijane« je bila prodana za 2.600 dolarjev v korist neke narodne galerije. Clifton Weeb, ki je tudi pri nas poznani iz filma »Pestunja« (Mr. Belvedere) je kaj rad zahajal na kalifornijsko obalo in slikal. Bivši boksarski svetovni prvak je sicer segel le dvakrat po barvah in še tokrat upodobil dvoje »tihičij«: »Boksarske rokavice« in »Boksarske copate«. Tudi filmski igralec Henry Fonda je ljubitelj tihčij, le da so njegova tihčija daleč od boksarskih rokavic. V Ameriki najbolj priljubljenemu pevcu Francku Sinatru so posebno pr. srcu klavir. V portretiranju le-teh je postal pravi specialist. Nekaj njegovih slik je bilo razstavljenih v Hollywoodu z drugimi deli.

William Faulkner »Knight's gambite«. Šest povesti, ki so zbrane v knjigi, se dogajajo v provinci, ki spada k Južnim državam Amerike. V majhnem mestu Jeffersonu živi Gavin Stevens — osrednja oseba v vseh knjigi — ki se je šolal v Heidelbergu in Howardski univerzi in s kolegi preživljal počitnice v raznih letoviščih. Spoštovan od prijateljev je šel po nasilni poti življenja, ko ga je po hlep in nasilstvo privedlo v težkoče. Umor je tu splošen protistrup proti zapeljevanju — Faulkner je preprčljiv v poslanstvu mrkosti in temenosti, nepomirljiv v likih, ki jih je orisal. Nobelov nagrajenec William Faulkner je pisatelj, ki v svojih zelo svežih delih ni nikoli enak v opazovanju in občudovanju. Njegovemu slogu je lahko najti polno razumevanja za atmosfero, priprodnost, čisto prepričevalna, daje včasih videz neverjetnosti. Pomanjkanje v igradnji likov z močnim osebnim čutom je včasih opazno. Kadar je njegovo delo v poglavljenosti in poizvedovanju zaključeno, so se nastopajoče osebe čisto približale tipiziranemu človeku. Faulkner je storil dosti za oblikovanje metod provincialne šole.

vojni namen Brenkove knjige. Toda Brenk je šel nekoliko dalje, knjigi je dal tudi teoretski videz in s tem zaključil celoto.

Toda niti v eni, niti v drugi smeri ni uspel popolnoma. Ne moremo trditi, da Zapiski nimajo svojih svetlih trenutkov. Z njimi pa je zvezanih toliko netočnost, da je knjiga kot učbenik slaba približno tako, kot čitanka z Aleksandru posvečeno pesmico v današnji šoli, kot teoretično delo pa je zaradi napačnega generaliziranja prav smešna.

Ze prej smo omenili, da imajo Zapiski dve tendenci: biti učbenik in drugič, teoretično — in kot tako tudi polemično — delo. Vsak učbenik mora biti do zadnjih nianj izkristalizirano in prečšeno delo. Tukaj ne moremo in ne smemo »eksperimentirati«, kajti čitatelj, kateremu je po avtorjem mnenju knjiga namenjena, je filmsko teoretično neizobražen obiskovalec kina. Takemu gledalcu ne smemo servirati polemičnih in še ne razčiščenih stvari. On rabi jasna in pribita dejstva.

Ali je Brenkova knjiga tak učbenik?

Za odgovor nekaj njegovih trditv. V odstavku o filmskih izraznih sredstvih trdi, da je »vozeč posnetke tisti, ki menja plan in zorn kot. Ta ugotovitev ne drži, kajti imamo vozeče posnetke, pri katerih ne menjamo plana, niti zornega kota; n. pr. če kamera spremlja junaka, ki se spreha (jezdí, teče itd.) v isti oddaljenosti in pod istim zornim kotom. Definicija sama po sebi ni tako strašna, vendar je značilna za Brenkovo težnjo po generalizaciji in po uvrščanju umetnostnih problemov v predalčke, kar bomo videli kasneje pri poglavju »Ali je film umetnost ali ne?«. To je prva ugotovitev ob tej definiciji, druga pa je ta, da je to netočno informiranje čitatelja, kar tudi ne dela avtorja preveč časti.

Med Brenkove dezinformacije spada tudi trditev, da je prišel ameriški režiser Dmytryk zaradi filma »Daj nam danes« pred Odbor za anti-ameriško delavnost. Tudi tukaj je potreben demanti. »Daj nam danes« je film, ki ga je Dmytryk posnel po kazni, ko je že zapustil ZDA in ko je pred tem že posnel v Angliji za A. Ranka kriminalko Obsession, ki mu je omogočila snemanje zgoraj navedenega filma.

Sledeča njegova ugotovitev je s področja odnosov med vsebino in obliko. Brenk trdi namreč, da je »delo s posebno vsebino, ki na primer ni oblikovano po estetski vsebini, ustreznosti zakonitosti umetniškega filma, lahko dober propaganden, poljudno znanstven, dokumentaren, reportažen ali poučen film«. Ta ugotovitev je diletantska in res ne vem, čemu jo je pripisal, nepazljivosti ali popolnemu neznanju. Razlika med umetniškim in dokumentarnim filmom je za Brenka le v bolj ali manj dosledni uporabi zakonitosti umetniškega filma. Po tej logiki je — če vzamemo za pogoj »pomembno vsebino« — nemogoče ustvariti slab dokumentaren film. Hotel bi poudariti, da mora biti dokumentaren ali poučen film prav tako

Scena, ko ga Tinkin oče potegne iz pod bele plahte, je prav zaradi njegove hladnosti in nekoliko flegmatičnega reagiranja manj uspela, kot bi lahko. Sploh pa je Rožletova funkcija v filmu premajhna. V začetku so pojavi v režijsko forsirano, potem pa usahne. Krivda je v scenariju.

Sedaj pa h Kekcu. Dobra volja, vera v srečni izhod postolovščine in pogum, tisti značilni otroški pogum, ki ne pozna podrejenosti moči, ampak samo hotenje — zmagati, ne ukloniti

se — so glavne komponente njegovega lika. Kekec jih je sijajno zadel in ustvaril lik resnično junaškega »pobičea«.

Mojca nas pa pusti precej hladne. Njenega teksta tudi bolje izbrana »igralka« ne bi mogla transformirati v uspešno vlogo.

Toda kljub tekstno slabi Mojčini vlogi lahko trdimo globalno za vse štiri junake, da smo dosedaj na filmskem platnu videli le malo tako prepričevalno odigranih otroških likov.

kot igrani (Brenk ga tukaj označuje kot umetniški, na drugih mestih pa pravilno igrani) oblikovan po nekih zakonitostih, ki so seveda samo zanj značilne in drugačne, kot zakonitosti igranega filma, saj gre končno za različne umetnostne vrste. Tu je razlika med igranim in dokumentarnim filmom, ne pa v neizpolnjevanju načel granega filma.

Lahko bi navedli še mnogo primerov. Za njega obstojata pavšalno samo dve skupini produkcij: kapitalistične in napredne. Sinonimu napredne bi bili potrebni narekovanja, toda to ni bistveno važno, kajti narekuje se: bo čitatelj naredil sam, huje je to, kako ocenjuje te proizvodnje. Na zapadu praviloma vse slabo, v naprednih proizvodnjah vse dobro. Antipodi so v obeh proizvodnjah izjeme. Ta kategorizacija bi bila jasneje izražena s pojmom »Zapade« in »Vzhode«, kajti Brenk protistavlja naprednim proizvodnjam kapitalistične proizvodnje in te so po ustaljeni logiki samo na zapadu. Zastareli so ti pojmi. Dejstvo je edino to, da se tako v »naprednih« kot v »nazadnjaških« proizvodnjah težko ustvarjajo velika umetniška dela.

Vseh njegovih nesmislov o tem, da poznajo Amerikanci samo jazz in na drugi strani, da ekspresionisti ne poznajo kompozicije kadra, se niti ne splača navajati.

Mnogo prostora je Brenk posvetil vprašanju ali je film umetnost ali ni in če je, zakaj je umetnost. Pri tem je zameril, da buržoazni filmski teoretiki smatrajo kot dokaz za to, da je film umetnost, nastanek posebnih, samo za film značilnih izraznih sredstev. Brenk se s tem ne strinja in trdi, da je za resnično umetniški film potrebna pomembna vsebina. Tega nihče ne zanika, niti prej citirani buržoazni filmski teoretiki, kajti za bazo svojih raziskovanj o specifičnih izraznih sredstvih filma so tudi oni vzeli kot sam po sebi razumljiv pogoj pomembno vsebino, kajti baza za vsako umetnino mora biti pomembna in ne samo to, temveč tudi plemenita vsebina (poudariti je treba, da sta ta dva pojma zelo široka in da ju ne bi bilo treba vulgarizirati). Specifična umetnost pa naredijo šele specifična izrazna sredstva.

Ker pa je Brenk že nael problem pomembnosti, bi bilo dobro ogledati si, kaj so za njega »pomembne vsebine«, iz katerih vzklijejo prave filmske umetnine.

»Državljan Kane« — film Orsona Wellesa je bil prvi, ki je služil Brenku kot dokazno gradivo za trditev, da film brez pomembne vsebine

ni umetnost. V filmu vidimo samo zgodbo časopisnega magnata Hearsta, ki nas v svoji zaključni fazi prisili k sočustvovanju, kar pa ne bi smela, ker se kapitalistov, ki stiskajo delovno ljudstvo in zidajo prekrasne palače, ne sme pomilovati. Film bi po Brenku moral prikazovati izkoriščanje in trpljenje proletariata, ki omogoča Kanevo bogatstvo. Da, to bi lahko, toda Orson Welles tega ni storil, kajti za umetnika je nešteto poti, po katerih lahko pove pomembno vsebino, ne pa samo v tako imenovanem socialnem filmu. Zakaj vsiljuje Brenk Wellesu svojo koncepcijo? Njegova naloga — naloga ocenjevalca — bi bila oceniti delo tako kot je, ne pa importirati nekih svojih želja. Za Brenka je vsebina Kanea nepomembna pač zaradi tega, ker ni prikazal razrednih nasprotij kapitalistične družbe. Toda Welles je pokazal nekaj drugega, kar je prav tako pomembno: pokazal je kapitalista kot človeka, ki mu vse ogromno bogastvo ni pomagalo k življenjski sreči in ki na koncu umre med milijoni, vendar sam, brez prijatelja.

Če Brenku zgodb o človeku, kljub bogatstvu ne doseže svoje življenske sreče po svoji interni tragiki ni pomembna, bi mu morala biti pomembna vsaj morala zgodbe; denar in bogastvo ti ne prineseta sreče. Toda Brenk tega ni opazil. Brenk še marsičesa drugega ni opazil. Ko omenja angleški film Rdeči čevljičji, ga označuje kot pašo za oči meščana (barve, plesi itd.). Zaradi tega ga tudi odklanja, ne vidi pa resnične nevarnosti tega filma, ki forsira perfidno idejo: ali umetnost ali družina. Celoten razvoj filma temelji na tej bolesteri izkonstruirani tezi. Tu je nevarnost, ne pa v paši za oči.

Lahko bi naštevati še in še in primerov nam ne bi zmanjkalo, vendar je tudi dosedaj navedeno dovolj, da si ustvarimo mnenje o Brenkovi knjigi kot učbeniku in teoretski razpravi. Zapiski so skrajno nesolidno in neznanstveno napisano delo. Tam, kjer bi naj preprostemu čitatelju nudili razčiščene pojme, ga z netočnimi dezorientirajo. Poleg tega pa so na tako imenovanem teoretskem področju zgolj agitacijsko, ne pa strokovno podprto delo.

Izjave o naprednih in kapitalističnih proizvodnjah, nadalje o tem, da Welles ni prikazal zatiranja, dokazujejo, da je Brenk še nekeje v preteklosti, ko smo imeli formule za izdelovanje umetnosti. Ker pa novih formul ni — in jih tudi ne bo — pač račun na starih. Zaradi tega so računi tako slabi. Lojze Smasek